

สภาพการผลิต ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและความอยู่ดีมีสุขของเกษตรกรที่เลี้ยงโคขุน ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์^{1/}

นรชัย สหวิศิษฏ์^{2/} สหัทธ์ สังข์สุวรรณ^{3/} จิตา โคมแสงทอง^{4/} และ สุวิช บัญโญปรัง^{5/}

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาสภาพการผลิต ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ และความอยู่ดีมีสุขของเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงโคขุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง 110 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม – พฤษภาคม 2559 ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรเลี้ยงโคขุนเฉลี่ย 7.45 ตัวตามลำดับ มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเฉลี่ย 16.58 ปี โคที่เลี้ยงส่วนใหญ่ คือ ลูกผสมซาร์โรเลสส์-บราห์มันพื้นเมือง รูปแบบการเลี้ยงส่วนใหญ่เลี้ยงโคขุนคุณภาพปานกลาง (43.94%) ใช้ระยะเวลามากกว่า 6–12 เดือน และเลี้ยงขุนโคมัน (31.52%) ใช้ระยะเวลา 3–6 เดือน การเลี้ยงดูโคขุนส่วนใหญ่ซึ่งคอกตลอดเวลา (39.16%) มีพื้นที่ปลูกหญ้าเฉลี่ย 5.47 ไร่ หญ้าที่ปลูกมากที่สุด คือ พันธุ์เนเปียร์ ปากช่อง 1 อาหารหยาบที่เกษตรกรถนอมไว้เลี้ยงโคขุนมากที่สุด คือ เปลือกสับปะรด เกษตรกรทุกรายที่เลี้ยงโคขุนมีการเสริมอาหารข้นและแร่ธาตุ การให้วัคซีนป้องกันโรค ทำปีละ 2 ครั้ง ร้อยละ 72.73 ปีละ 1 ครั้ง ร้อยละ 18.18 และทำเป็นครั้งคราว ร้อยละ 9.09 ส่วนการถ่ายพยาธิโคขุน พบว่า ทำปีละ 2 ครั้ง ร้อยละ 62.73 ปีละ 1 ครั้ง ร้อยละ 30.91 และทำเป็นครั้งคราว ร้อยละ 6.36 การจำหน่ายโคเนื้อ เกษตรกรจำหน่ายโคช่วงอายุระหว่าง 1 ปี – ไม่เกิน 2 ปี รองลงมาคือ อายุระหว่าง 2 ปี – ไม่เกิน 3 ปี ในรอบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2559) เกษตรกรมีต้นทุนเลี้ยงโคเฉลี่ยต่อตัวทั้งสิ้น 38,910.97 บาท จำหน่ายโคเฉลี่ย 7.45 ตัวต่อราย ราคาโคที่จำหน่ายเฉลี่ยตัวละ 43,865.35 บาท ค่าโคขุนที่จำหน่ายรวมทั้งสิ้น 326,796.85 บาทต่อราย จำหน่ายมูลโคเฉลี่ยกิโลกรัมละ 1.25 บาท มูลโคที่จำหน่าย 8,875.45 กก.ต่อราย มีรายได้จากจำหน่ายมูลโคทั้งสิ้น 11,094.30 บาทต่อราย รวมรายได้จากจำหน่ายโคและมูลโคทั้งสิ้น 337,891.16 บาทต่อราย กำไรสุทธิจากการจำหน่ายโคและมูลโค 48,004.44 บาทต่อราย ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคขุน พบว่า เกษตรกรแต่ละรายมีปัญหาและอุปสรรคหลายๆ อย่าง เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ พื้นที่เลี้ยงโคมีจำกัด พันธุ์โคเนื้อไม่มีราคาแพง ไม่มีการประกันราคาโคเนื้อเมื่อราคาตกต่ำ พันธุ์และขนาดโคที่ต้องการซื้อจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการ ขาดแคลนพันธุ์หญ้าที่ให้ผลผลิตสูงและคุณภาพดีเพื่อใช้เลี้ยงโคได้ตลอดปี ราคาอาหารข้อนีมีราคาแพง ขาดแคลนแหล่งเงินกู้ยืม การผสมเทียมโคติดยาก และขาดความรู้ในการจัดการฟาร์มที่ดี สำหรับความอยู่ดีมีสุขและความสุขของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคขุน พบว่า มีความอยู่ดีมีสุขในระดับมาก คือ ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านสุขภาพอนามัย ส่วนความอยู่ดีมีสุขในแต่ละด้านที่มีระดับมากที่สุด คือ ด้านครอบครัว ด้านสังคม และ ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อและการนับถือ ส่วนระดับความสุขพบว่า ความสุขของเกษตรกรที่มีต่อการเลี้ยงโคขุน อยู่ในระดับมีความสุขมาก

คำสำคัญ: สภาพการผลิต ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ความอยู่ดีมีสุข โคขุน

^{1/}ทะเบียนวิชาการเลขที่:

^{2/}ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ที่ 7 อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77170

^{3/}สำนักงานปศุสัตว์เขต 8 อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000

^{4/}สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

^{5/}กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

Productivity, Economic Return and Well-Being Happiness of Fattening Cattle Farmers in Farmers in Prajubchirikhan Provinces^{1/}

Norachai Sahavitsit^{2/} Sahab Sangsuwan^{3/} Tida Comsangthong^{4/} and Suvit Boonprong^{5/}

Abstract

The objectives of this study were to examine productivity, economic return and well-being happiness of smallholder cattle farmers in Prajubchirikhan provinces, Thailand. The 110 samples were interviewed from January to May 2016. The results showed that farmers kept fattening cattle with the average 7.45 animals per household. They had experiences in raising cattle with the average 16.58 years. The majority of cattle breeds were Charolaise-Brahman-Thai indigenous crossbreds. Their cattle rearing models were raising cattle between >6 to 12 months (43.94%) and short-term between 3 to 6 months (31.52%) for modern trade marketing. The majority of their animals were kept by imprisoning in the pens (39.16%). The grasslands owned by farmers for raising were 5.47 Rai per family. The majority of farmers grew grass for their animals with Napier Pakchong 1 grass. The roughage which farmers reserved for their cattle in malnutrition period was pineapple peel. The most farmers kept their cattle with concentrates and mineral supplements. All animals of farmers were vaccinated twice a year with 72.73% once a year with 18.18%, and occasionally vaccinated with 9.09%. In the term of parasites control, the cattle were treated for endo-parasites twice a year with 62.73%, once a year with 30.91% and occasionally treated with 6.36%. The selling of beef cattle was found that they sold their cattle when animals were between 1 to <2 years old followed by of 2 to <3 years. In the terms of production cost it was found that their average cost of productions was 38,910.97 Baht per head. The income from selling cattle were 43,865.35 Baht per animal. They sold 7.45 animals in 2016, and the incomes from those were 326,796.85 Baht per family. Moreover, they sold cattle manure 1.25 Baht per kg. Each farmer sold total manures of 8,875.45 kg, and the incomes from those were 11,094.30 Baht. In the terms of economic return it was found that farmers. Thus, income from selling cattle and cattle manure were 337,891.16 Baht per family. The net profits were 48,004.44 Baht per family. The problems and obstacles on raising cattle of those farmers in descending order were as follows: lacking the area for raising cattle, expensive breeding stock, lacking of soft loans, limitation of breeders and proper size of beef cattle, lacking varieties of forage crops with high quality, high price of concentrates, low interest loans for the farmers, poor conception in artificial insemination and lacking of knowledge for management in farm. A study on well-being happiness and happiness level showed that the farmers had well-being happiness in economic and health which were at high level. They had well-being happiness in families, in social and in cultural beliefs at a very high level. Moreover, their happiness was at a high level.

Keyword: productivity, economic return, well-being happiness, fattening cattle

^{1/} Scientific paper No.:

^{2/} Livestock Research and Development Center 7th, Bangsaphannoi District, Prachubkherekhan Province 77170

^{3/} Office of Regional Livestock 8, Muang District, Suratthani Province 84000

^{4/} Bureau of Animal Husbandry and Genetic Improvement, DLD, Muang District, Pathumthani Province 12000

^{5/} Division of Livestock Extension and Development, DLD, Ratchathewe District, Bangkok 10400

บทนำ

สภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ได้ส่งผลให้โคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงไว้ลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากปัจจุบันการใช้แรงงานในไร่นาของโค-กระบือได้เปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรแทนแรงงาน การขาดแคลนพื้นที่สาธารณะ แรงงานและอาหารสัตว์คุณภาพดีที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ-กระบือ (ณัฐวุฒิ, 2548; นฤมล และคณะ, 2555; ธเนศ และคณะ, 2556) การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรทั้งประเทศนั้น พบว่า ในปี พ.ศ. 2551 มีจำนวนโคเนื้อทั้งสิ้น 9,112,093 ตัว เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ 1,331,561 ครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนโคเนื้อทั้งสิ้น 6,426,853 ตัว เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ 998,150 ครัวเรือน ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 จำนวนโคเนื้อลดลงอย่างรวดเร็ว โดยมีโคเนื้อทั้งสิ้น 4,312,408 ตัว เหลือเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ 745,408 ครัวเรือน สำหรับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งประกอบด้วย 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ภูเขาไฟ ห้วยทราย บางสะพาน บางสะพานน้อย ปรามบุรี หัวหิน และ สามร้อยยอด ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ประมง ปศุสัตว์ พืชไร่ และพืชสวน สำหรับการเลี้ยงโคเนื้อนั้น ในปี พ.ศ. 2551 มีจำนวนโคเนื้อทั้งสิ้น 142,557 ตัว เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ 15,910 ครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนโคเนื้อทั้งสิ้น 119,886 ตัว เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ 12,155 ครัวเรือน ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 มีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อทั้งสิ้น 9,851 ราย เลี้ยงโคเนื้อ 108,112 ตัว แยกเป็น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมือง 3,515 ราย มีจำนวนโคพื้นเมือง 30,017 ตัว เลี้ยงโคลูกผสม 6,744 ราย โคลูกผสม 59,087 ตัว และเลี้ยงโคขุน 183 ราย โคขุน 16,008 ตัว (ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์, 2557)

จากข้อมูลสถิติการเลี้ยงโคขุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถจำแนกเป็นแต่ละรายอำเภอ ตามรายงานของศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ (2557) จำนวนทั้งสิ้น 16,008 ตัว ผู้เลี้ยงโคขุน 183 ครัวเรือน แยกเป็น อำเภอเมือง เลี้ยงโคขุน 170 ตัว มีผู้เลี้ยงโคขุน 24 ครัวเรือน อำเภอภูเขาไฟ เลี้ยงโคขุน 2,976 ตัว มีผู้เลี้ยงโคขุน 32 ครัวเรือน อำเภอห้วยทราย เลี้ยงโคขุน 727 ตัว มีผู้เลี้ยงโคขุน 3 ครัวเรือน อำเภอบางสะพาน เลี้ยงโคขุน 95 ตัว มีผู้เลี้ยงโคขุน 17 ครัวเรือน อำเภอบางสะพานน้อย เลี้ยงโคขุน 471 ตัว มีผู้เลี้ยงโคขุน 2 ครัวเรือน อำเภอปรามบุรี เลี้ยงโคขุน 6,443 ตัว ผู้เลี้ยงโคขุน 60 ครัวเรือน อำเภอหัวหิน เลี้ยงโคขุน 25 ตัว ผู้เลี้ยงโคขุน 6 ครัวเรือน และอำเภอสามร้อยยอด เลี้ยงโคขุน 5,101 ตัว ผู้เลี้ยงโคขุน 39 ครัวเรือน

ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขนั้น ถือเป็นกรอบแนวคิดที่จะเชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การศึกษา เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งปัจจัยพื้นฐานที่จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองจนบรรลุในสิ่งที่เป็นเป้าหมายและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข (Sen, 1981; Layard, 2005) สอดคล้องกับแนวคิดของ Gough and McGregor (2007) กล่าวถึงความอยู่ดีมีสุขไว้ว่า คือ เงื่อนไขและภาวะของสังคมที่เอื้ออำนวยให้มนุษย์ สามารถแสวงหาและบรรลุถึงสิ่งที่ตนปรารถนาโดยที่การกระทำของตนเองนั้น ซึ่งความสุขของบุคคล จะผันแปรไปตามการดำรงชีพ ฐานะ ความมั่นคงในการประกอบอาชีพ วัฒนธรรมและความเชื่อที่แตกต่างกัน จากการศึกษาของ Layard (2005) พบว่า ความสุขของคนที่มีขั้นฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมในแต่ละประเทศ มีระดับความพึงพอใจในชีวิตที่แตกต่างกัน และมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือส่งผลที่แตกต่างกันออกไป การประกอบอาชีพของบุคคลต่างๆ ที่จะบรรลุผลสำเร็จ บุคคลนั้น ต้องมีความพึงพอใจ มีผลกำไรในอาชีพ มีความสุขและความอยู่ดีมีสุขหรือความมั่นคงในการประกอบอาชีพ จึงจะทำให้อาชีพนั้นประสบผลสำเร็จ และมีความยั่งยืน (บัวพันธ์, 2555) ซึ่งอาชีพเกษตรกรนั้นเป็นอาชีพหลักของประชาชนไทย อย่างไรก็ตามการศึกษาความสุขและความอยู่ดีมีสุขของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยยังไม่มีรายงานการศึกษา

ดังนั้นวัตถุประสงค์การศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาสภาพการผลิต ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ และความอยู่ดีมีสุขของเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงโคขุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อนำผลการศึกษาวินิจฉัยเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกร ภายใต้ความเชื่อที่ว่า เมื่อเกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อที่คุ้มค่า จะมีความสุขและความอยู่ดีมีสุข ย่อมนำไปสู่การประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความยั่งยืน นำไปสู่การผลิตโคเนื้อคุณภาพสูงต่อไป

การตรวจเอกสาร

ญาณิน และ จุฑารัตน์ (2548) รายงานว่า อุตสาหกรรมโคเนื้อของประเทศไทย เป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญประเภทหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องตั้งแต่การผลิตในฟาร์มจนออกสู่ตลาดเนื้อสดและผลิตภัณฑ์เนื้อ โดยมีผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholders) หลายส่วน นับตั้งแต่เกษตรกรรายย่อย เกษตรกรรายใหญ่ บริษัทเอกชน หน่วยงานของภาครัฐ ตลอดจนผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมต่อเนื่องและเกี่ยวข้องอีกมากมาย อาทิเช่น อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ อุตสาหกรรมเรื่องหนัง อุตสาหกรรมยาและเวชภัณฑ์ อุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้วย

อุตสาหกรรมโคเนื้อมีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอื่นที่กล่าวมาแล้ว การผลิตโคเนื้อและตลาดโคเนื้อเป็นจุดเริ่มต้นและมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมาก โดยโคเนื้อพันธุ์พื้นเมืองและลูกผสมจำนวนมาก อยู่ในระบบการเลี้ยงแบบปล่อยทุ่งหญ้าธรรมชาติ ภายใต้การเลี้ยงดูของเกษตรกรรายย่อย 1 ล้านครอบครัว ซึ่งจะเห็นว่าการเลี้ยงโคเนื้อยังคงเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรระดับรากหญ้า (ในเขตชนบท) โดยมีการลงทุนต่ำ ซึ่งใช้แรงงานในครอบครัวดูแลครอบครัวดูแลโคที่แทะเล็มพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ว่างเปล่า บริเวณที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ตามริมถนน ท้องนา ชายป่า สวนผลไม้ บนภูเขา (มนิสาน, 2556)

กรมปศุสัตว์ (2556) ได้สรุปสถานการณ์ด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาดโคเนื้อของไทย ดังนี้

ด้านการผลิตโคเนื้อ

1. จำนวนโคเนื้อ

จากสถิติของศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ปี 2556 มีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อจำนวน 768,834 ราย โคเนื้อ 4,530,915 ตัว เปรียบเทียบกับปี 2550 เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ 1,373,219 ราย โคเนื้อ 8,848,329 ตัว เฉลี่ยมีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อและจำนวนโคเนื้อลดลงร้อยละ 7.34 และ 8.13 ต่อปี ตามลำดับ

สำหรับข้อมูลของเกษตรกรและโคเนื้อปี 2556 มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด จำนวน 768,834 ราย นั้น ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เขต 3 มีจำนวน 318,865 ราย (ร้อยละ 41.47) เลี้ยงโคเนื้อ 1,452,179 ตัว รองลงมา ได้แก่ ในพื้นที่เขต 4 มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโค 169,293 ราย เลี้ยงโคเนื้อ 793,978 ตัว และเขต 9 มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโค 91,155 ราย เลี้ยงโคเนื้อ 363,486 ตัว ตามลำดับ จังหวัดที่มีการเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ได้แก่ นครราชสีมา (261,177 ตัว) สุรินทร์ (218,547 ตัว) ศรีสะเกษ (213,371 ตัว) สกลนคร (205,395 ตัว) และร้อยเอ็ด (197,662 ตัว) ตามลำดับ

2. พันธุ์โคเนื้อ พันธุ์โคเนื้อที่กรมปศุสัตว์ส่งเสริมให้เกษตรกรจากสถิติกรมปศุสัตว์ปี 2556 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1 พันธุ์โคเนื้อตระกูลเมืองร้อน ได้แก่

- 1) พันธุ์พื้นเมืองและลูกผสมพื้นเมือง 2,960,613 ตัว หรือร้อยละ 63.34 ของจำนวนโคทั้งหมด
- 2) พันธุ์บราห์มันและลูกผสมบราห์มัน 1,440,087 ตัว หรือร้อยละ 31.78 ของจำนวนโคทั้งหมด

2.2 โคเนื้อพันธุ์ลูกผสมตระกูลเมืองหนาว ได้แก่ ลูกผสมพันธุ์ชาร์โรเลส์ โคพันธุ์ตาก พันธุ์กำแพงแสน พันธุ์กบินทร์บุรี พันธุ์แบรงกัส และพันธุ์อื่นๆ มี 130,215 ตัวหรือร้อยละ 2.87 ของจำนวนโคทั้งหมด

3. พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ จากสถิติศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ ปี 2554 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์อยู่เพียง 1.87 ล้านไร่ และพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะอีก 3.15 ล้านไร่ รวม 5.02 ล้านไร่

4. ระบบการเลี้ยงโคเนื้อ แบ่งเป็น 2 ระบบ ดังนี้

4.1 ระบบการเลี้ยงโคเนื้อเชิงธุรกิจ (โคขุน)

เป็นการเลี้ยงโคเนื้อตามหลักวิชาการมีการลงทุนสูง จำเป็นต้องวางแผนการผลิตอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงคุ้มค่ากับการลงทุน ตั้งแต่การสร้างโรงเรือน คอกคัด แปลงหญ้า โรงผสมอาหารสัตว์ รวมทั้งมีการจัดการด้านอาหารและสุขภาพ จากสถิติกรมปศุสัตว์ปี 2556 มีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อประเภทนี้มีอยู่จำนวน 9,092 ราย จำนวนโค 103,332 ตัว คิดเป็นร้อยละ 1.0 และ 1.5 ของการเลี้ยงโคเนื้อในประเทศตามลำดับ

4.2 ระบบการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อผลิตลูก

ระบบการเลี้ยงโคเนื้อแบบปลูกหญ้าเลี้ยงโค และเลี้ยงปล่อยตามทุ่งหญ้าธรรมชาติ เป็นระบบการเลี้ยงโคเนื้อแบบพื้นบ้านที่ถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากพื้นที่ที่เป็นทุ่งหญ้าในความครอบครองของเกษตรกรมีน้อย ดังนั้น เกษตรกรมักจะต้อนโคออกไปหาหญ้าหรือที่มีพืชเป็นอาหารโคทั่วไป เช่น ตามริมถนน พื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะ ป่าสาธารณะทั่วไปรอบๆ หมู่บ้าน ตลอดจนพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรที่เก็บเกี่ยวพืชผลแล้ว เช่น ในทุ่งนา เป็นต้น ระบบการเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยตามทุ่งหญ้าธรรมชาติ เป็นระบบการเลี้ยงส่วนใหญ่ของประเทศ มีเกษตรกรเลี้ยงโคระบบนี้ประมาณ 1.26 ล้านราย จำนวนโคประมาณ 6.48 ล้านตัว คิดเป็นร้อยละ 99.0 และ 98.5 ของการเลี้ยงโคเนื้อทั้งประเทศ ตามลำดับ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พชณี และ มานะ (2548) ได้ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร: กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ จากการศึกษาทั้งหมด 4 ด้าน พบว่า มีความต้องการในระดับมากที่สุด ดังนี้ (1) ด้านความรู้และการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ 8 เรื่อง คือ การผสมพันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ วิธีการรักษาโรคโคเนื้อ อาหารและการให้อาหารโคเนื้อ การปลูกและการจัดการแปลงหญ้าเลี้ยงโคเนื้อ ระยะเวลาอบรม 1 วัน อบรมที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ศึกษาดูงานที่ฟาร์มเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จในภาคตะวันออก (2) ด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโคเนื้อ 8 เรื่อง คือ การผสมเทียมโคเนื้อ พ่อพันธุ์โคเนื้อ การให้วัคซีนป้องกันโรค ยากำจัดพยาธิภายใน แร่ธาตุอาหารเสริม เมล็ดพันธุ์หญ้า การผลิตเสบียงสัตว์ และการจัดทำแปลงหญ้า (3) ด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ คือ การเยี่ยมเยียนเป็นรายบุคคลถึงบ้าน/ฟาร์ม และการจัดตั้งฟาร์มสาธิต (4) ด้านสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ 2 เรื่อง คือ เอกสารคู่มือหรือวารสาร หรือสื่อวิดีโอซีดี

สุเจตน์ และคณะ (2549) ศึกษากระบวนการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตภาคตะวันตก (จังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม และราชบุรี) ของประเทศไทย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงโคพื้นเมืองเป็นอาชีพเสริม ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ดังนั้นการเลี้ยงโคพื้นเมืองจึงใช้พื้นที่สาธารณะริมถนนและอื่นๆ เป็นพื้นที่เลี้ยง เกษตรกรมีแหล่งเงินทุนเป็นของตนเอง แต่ยังขาดการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ทำให้เกษตรกรไม่ทราบต้นทุนที่แท้จริงในการเลี้ยงโคพื้นเมือง พืชอาหารสัตว์ที่พบในเขตภาคตะวันตกมีความแตกต่างกันตามแต่พื้นที่และฤดู

สมปอง (2549) ศึกษากระบวนการผลิตและโอกาสทางการตลาดของการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตจังหวัดภาคเหนือ (จังหวัดลำพูน และ ลำปาง) พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร อาชีพหลักคือการเลี้ยงโคและการทำนา เกษตรกรเลี้ยงโคมานานเฉลี่ย 10 ปี เริ่มเลี้ยงโคโดยการซื้อโคมา หรือได้โคมาจากระบบการเลี้ยงฝาก โดยมีจำนวนโคที่เริ่มต้นเลี้ยงเฉลี่ย 9 ตัว ขณะที่ปัจจุบันมีโคเฉลี่ย 19.8 ตัว การเลี้ยงโคของเกษตรกรเป็นการ

เลี้ยงแบบปล่อยโคแตะเล็มตามพื้นที่สาธารณะในตอนเช้า และตอนกลับเข้าคอกในตอนเย็น บางรายในฤดูฝน นำโคไปเลี้ยงในป่าหรือบนภูเขา โดยพืชที่โคกินเป็นพืชที่ขึ้นตามธรรมชาติ เกษตรกรไม่มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ หรือมีการจัดการแปลงหญ้าใดๆทั้งสิ้น แต่ส่วนใหญ่มีฟางเสริมให้โคกิน และการเลี้ยงโคใช้แรงงานในครอบครัว เพียง 1 คนเป็นส่วนใหญ่ การผสมพันธุ์มักใช้พ่อโคในฝูง และเกษตรกรร้อยละ 50 ได้ลูกโคปีละ 1 – 5 ตัว มีการทำวัคซีน (โรคปากและเท้าเปื่อย และโรคคอบวม) และถ่ายพยาธิ โดยถ่ายพยาธิเพียงปีละครั้งเป็นส่วนใหญ่ ทุนที่ใช้เลี้ยงโค ร้อยละ 48.8 ใช้ทุนส่วนตัว โดยส่วนใหญ่ใช้ทุนไม่เกิน 10,000 บาท/ปี รายได้จากการเลี้ยงโคร้อยละ 50 ประเมินว่ามีรายได้ 5,001 – 20,000 บาท/ปี ส่วนรายจ่ายในการเลี้ยงโคร้อยละ 26.2 มีรายจ่ายน้อยกว่า 2,000 บาท/ปี ร้อยละ 29.5 มีรายจ่าย 2,001 – 5,000 บาท/ปี เกษตรกรในจังหวัดลำพูนและลำปางมีผลกำไรจากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 18,591 และ 15,318.28 บาท/ปี ตามลำดับ

สมปอง และคณะ (2549) ศึกษากระบวนการผลิตและโอกาสทางการตลาดของการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตจังหวัดภาคเหนือ (เชียงใหม่ และ แพร่) พบว่า เกษตรกรเริ่มต้นการเลี้ยงโคเนื้อใน 3 ลักษณะ คือ การรับมรดก การเลี้ยงจากการฝากเลี้ยง และซื้อมาเลี้ยง ทุนที่ใช้ซื้อโคมีทั้งทุนจากส่วนตัว (ครอบครัว) และจากการกู้ยืมเงินทุนจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ เกษตรกรส่วนใหญ่สร้างคอกโคแบบชั่วคราวและใช้ไม้ไผ่เป็นแนวรั้ว คอกเลี้ยงโคจะอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่พักอาศัย รูปแบบการเลี้ยงโคเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยให้โคแตะเล็มในแปลงหญ้าตามธรรมชาติอย่างอิสระตลอดทั้งวัน และตอนโคเข้าคอกในเวลาเย็น พืชอาหารสัตว์ในแปลงหญ้าธรรมชาติเป็นพืชตระกูลหญ้า และพืชตระกูลถั่วที่เป็นกลุ่มพืชพื้นเมือง นอกจากนี้ยังมีพืชชนิดต่างๆรวมทั้งผลไม้สุกที่ร่วงลงดิน พืชอาหารสัตว์ตามธรรมชาติมีอย่างอุดมสมบูรณ์ในช่วงฤดูฝน ในฤดูแล้งจึงมีปัญหาด้านอาหารหยาบเลี้ยงโค เนื่องจากขาดน้ำ และเกษตรกรไม่มีการเตรียมอาหารให้แก่โคในช่วงฤดูแล้ง อาหารตามธรรมชาติในช่วงฤดูแล้ง ได้แก่ ผลไม้สุก ใบไม้ หญ้าแห้งในแปลง และตอซังข้าว เป็นต้น เกษตรกรนิยมผสมพันธุ์โคเพศเมียในฝูง โดยใช้โคพ่อพันธุ์เป็นตัวคุมฝูง และเปลี่ยนพ่อพันธุ์ทุกระยะ 3 – 5 ปี พ่อพันธุ์ที่ปลดออกจากฝูงจะถูกนำไปขายเป็นโคฆ่า ด้านการซื้อขายโค เกษตรกรจะขายโคออกจากฝูงในลักษณะโคมีชีวิต จะไม่ขายโคในลักษณะเนื้อชำแหละให้แก่พ่อค้าประจำท้องถิ่นหรือพ่อค้าประจำหมู่บ้าน โดยคัดจากลักษณะภายนอกของโคแต่ละตัว ส่วนใหญ่จะขายโคเพศผู้ออกจากฝูงหลังจากหย่านมแล้ว และไม่มีการซื้อโคทดแทน

นันทนา และคณะ (2549) ได้ศึกษากระบวนการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองภาคใต้และโอกาสทางการตลาดกรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมืองส่วนใหญ่เลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริมร่วมกับการทำนา สวนยางพารา สวนผลไม้ หรือสวนปาล์มน้ำมัน และเลี้ยงเป็นรายย่อยเฉลี่ยครัวเรือนละ 7 – 8 ตัว ส่วนใหญ่เลี้ยงโคมานานกว่า 10 ปี โดยเลี้ยงโคพื้นเมืองเป็นหลัก วัตถุประสงค์เลี้ยงเพื่อเป็นรายได้เสริม โดยขายในรูปโคเนื้อ บางรายเลี้ยงเป็นโคชน มีการเพาะพันธุ์โคที่มีสายเลือดของโคชนจำหน่าย ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับโคพื้นเมือง สภาพการเลี้ยงโคในช่วงฤดูแล้ง เกษตรกรปล่อยโคแตะเล็มตามทุ่งนาหรือทุ่งหญ้าสาธารณะ โดยปล่อยรวมกันเป็นฝูง หรือผูกกลมในสวนยางพารา หรือสวนปาล์มน้ำมัน ในฤดูฝนช่วงที่น้ำท่วมขัง จะนำโคไปเลี้ยงบริเวณที่ดอนและเกี่ยวหญ้ามาให้กิน ในด้านสุขภาพโค ร้อยละ 70 – 79 มีการทำวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย มีการกำจัดพยาธิภายนอกและภายในด้วยยาถ่ายพยาธิ เกษตรกรบางรายใช้สมุนไพรร่วมในการกำจัดพยาธิ เกษตรกรร้อยละ 86.40 และ 73.80 ในทั้งสองจังหวัดไม่เคยจับบันทึกหรือทำทะเบียนประวัติโค การผสมพันธุ์ส่วนใหญ่ใช้วิธีผสมจริงโดยใช้พ่อพันธุ์โคพื้นเมือง ส่วนวิธีการผสมเทียมพบในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมากกว่าในนครศรีธรรมราช ซึ่งน้ำเชื้อที่ใช้มักเป็นพันธุ์โคเนื้อ

สุเทพ และ บุญชู (2550) ศึกษาความต้องการรับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรมีอาชีพทำนาเป็นหลัก สมาชิกครอบครัวเฉลี่ย 4.9 คน แรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 3.2 คน มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 19.8 ไร่ เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 5.5 ตัวต่อครัวเรือน มีรายได้เงินสด 64,507.60 บาท เป็นรายได้จากการขายโคเนื้อ 24,507 บาท ความต้องการรับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก ได้แก่ ความ

ต้องการความรู้ด้านการผสมพันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์ โรคและการป้องกันโรคโคเนื้อ อาหารและการให้อาหาร และความต้องการสนับสนุนด้านบริการให้วัคซีนป้องกันโรคโคเนื้อ บริการถ่ายพยาธิ และบริการผสมเทียม

กันยา และคณะ (2550) ศึกษากระบวนการผลิตและวิธีการตลาดโคพื้นเมืองของเกษตรกร ในพื้นที่เหนือเขื่อนภูมิพล (จังหวัดตาก) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมืองส่วนใหญ่ มีพื้นที่ถือครอง 1 – 5 ไร่ (79.38 เปอร์เซ็นต์) รายได้จากการเลี้ยงโคแตกต่างกันในแต่ละปี ส่วนรายจ่ายนั้น ส่วนใหญ่เป็นค่าเกลือ ค่าฟางข้าว ใช้เงินทุนส่วนตัวในการเลี้ยงโค และได้ความรู้ในการเลี้ยงโคจากประสบการณ์ของตนเอง (74.74 เปอร์เซ็นต์) เกษตรกรได้โคมาจากมรดก (64.86 เปอร์เซ็นต์) เกษตรกรส่วนใหญ่ (60.31 เปอร์เซ็นต์) เลี้ยงโคฝูงขนาดกลาง (11 – 50 ตัว) ร้อยละ 79.38 ของเกษตรกรใช้พ่อพันธุ์ 1 – 2 ตัว คุมฝูง เกษตรกรร้อยละ 85.57 จะใช้โคพ่อพันธุ์ 1 ตัว คุมแม่โคจำนวน 1 – 5 ตัว เกษตรกรส่วนใหญ่จะปล่อยให้โคหาอาหารกินเองตามธรรมชาติในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งส่วนใหญ่ห่างจากบ้านพัก 10 กิโลเมตร (24.43 เปอร์เซ็นต์) และเกษตรกรส่วนใหญ่ (22.16 เปอร์เซ็นต์) ออกเยี่ยมโค 3 ครั้งต่อเดือน และในช่วงหน้าแล้งที่ขาดแคลนอาหาร โคจะได้รับฟางข้าวเป็นอาหารเสริม (79.79 เปอร์เซ็นต์) ด้านการจัดการโคและพ่อพันธุ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (75.56 เปอร์เซ็นต์) ไม่มีการคัดพ่อพันธุ์ทิ้งหรือเปลี่ยนพ่อคุมฝูง ไม่มีการจดบันทึกประจำตัวโค (55.19 เปอร์เซ็นต์) ไม่มีการทำวัคซีนและถ่ายพยาธิ (60.66 และ 64.71 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ)

อัครัง และ ญัฐนรากร (2550) ศึกษาโครงการระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อจังหวัดตาก พบว่า ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพการเกษตรกรรม มีรายได้หลักมาจากการทำการเกษตร และมีประสบการณ์การเลี้ยงโคมาแล้ว 5 – 10 ปี ถือครองพื้นที่ทำนาเฉลี่ยรายละ 9.82 ไร่ ถือครองพื้นที่ทำไร่เฉลี่ยรายละ 21.12 ไร่ และถือครองพื้นที่ทำสวนเฉลี่ยรายละ 16.96 ไร่ สำหรับพื้นที่แปลงหญ้าเฉลี่ยรายละ 37.91 ไร่ ผู้เลี้ยงโคกว่าร้อยละ 90 มีการเลี้ยงแม่โคเฉลี่ย 12.64 ตัว เป็นแม่โคพันธุ์ลูกผสมบราห์มัน มีแหล่งที่มาจากตลาดนัดโค-กระบือ จะให้ลูกเฉลี่ยปีละ 1 ตัว มีการผสมเทียมมากกว่าการผสมเองตามธรรมชาติ แหล่งเลี้ยงแม่โคได้แก่พื้นที่ของตนเอง และพื้นที่ตนเองร่วมกับพื้นที่สาธารณะ มีการสร้างคอกให้แม่โคแต่เป็นพื้นดิน มีการถ่ายพยาธิ ให้วัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย และวัคซีนโรคไข้ซา สำหรับการเลี้ยงโครุ่นมีจำนวนรายละ 11.27 ตัว เป็นพันธุ์ลูกผสมบราห์มัน พ่อค้ำมารับซื้อถึงฟาร์ม เพราะไม่นิยมจัดการขนส่งลูกโคไปยังปลายทาง ตลาดปลายทางของโครุ่น คือ ตลาดนัดโค-กระบือ จังหวัดตากมีศักยภาพในการผลิตโคต้นน้ำและโคฝูง เพื่อป้อนตลาดเนื้อโคไทย สำหรับการขุนโคนั้นยังมีปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบ พื้นที่สำหรับการขุนโคมีจำกัดเฉพาะบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง และขาดแคลนพันธุ์โคที่เหมาะสม

สมพร และคณะ (2550) ศึกษาการผลิตเนื้อโคพื้นเมือง กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร พบว่า ผู้เลี้ยงโคส่วนใหญ่ทำนาควบคู่กับการเลี้ยงโค มีจำนวนโคเฉลี่ยไม่เกิน 10 ตัวต่อครัวเรือน ยกเว้นในเขตพื้นที่ภูเขาชายโขงที่ส่วนใหญ่จะเลี้ยงเป็นฝูงใหญ่มากกว่า 50 ตัวขึ้นไป เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นป่าเขาที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ โคที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นโคเพศเมีย การผสมพันธุ์ยังคงใช้การผสมพันธุ์แบบธรรมชาติ โดยผสมกันเองภายในฝูงหรือเลือกพ่อพันธุ์ให้ผสม การเลี้ยงดูทั่วไปส่วนใหญ่เป็นการปล่อยแพะเล็มเวลากลางวัน และขังคอกเวลากลางคืน สถานที่แพะเล็มส่วนใหญ่เป็นที่ของตนเองหลังการเก็บเกี่ยว ที่สาธารณะ ริมหางไหล่อนน ชายป่า และบนภูเขา

ธานี และคณะ (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจโคขุนจังหวัดตาก พบว่า แนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจโคขุนจังหวัดตาก ควรประกอบด้วยการจัดตั้ง (1) เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคพันธุ์ตาก ต้นน้ำ(เครือข่ายขยายพันธุ์) (2) เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคพันธุ์ตาก กลางน้ำและปลายน้ำ (เครือข่ายเลี้ยงโครุ่น/โคขุน) และ (3) เครือข่ายแปรรูปและการตลาด โดยมีคณะกรรมการบริหารงานเครือข่ายและผู้ประสานงานเครือข่ายวิสาหกิจโคขุน (Cluster Development Agent : CDA) ทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่าย

ส่วนด้านเกี่ยวกับความสุขนั้น บัฟฟันท์ (2555) ได้กล่าวไว้ว่า คนที่มีความสุข เป็นมักจะเป็นคนที่มีอายุน้อย สุขภาพดี มีการศึกษาดี มีรายได้ดี เป็นคนเปิดเผย มองโลกในแง่ดี ปราศจากความกลัว หรือความกังวล เครื่องศาสนา เป็นผู้ที่ได้ทำงานแล้ว และมีการนับถือตนเองสูง ความมั่นคงในการทำงาน มีความใฝ่ฝัน ซึ่ง บัฟฟันท์ (2555); Kahnemann *et al.* (1999); Feldman (2004) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสุขโดยเน้นที่ว่า มีปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อความสุขของมนุษย์ การวัดความสุข มักจะถือเอาการประเมินความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิต ความผาสุกโดยรวม ส่วนฐานิกา และคณะ (2555) ได้อธิบายเกี่ยวกับความสุขไว้หลายแนวคิด เริ่มจากปรัชญาเมธีชาวกรีก อริสโตเติล กล่าวว่า ความดีกับความสุขเป็นสิ่งเดียวกัน สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับความสุขของนักปรัชญาจิตนิยมของกรีก (เพลโต) เป็นอย่างมาก เพลโตเชื่อว่าถ้าคนเราทำตามความพอใจแล้วมีความสุข ทำตามใจชอบโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ไม่ใช่ปัญญาหรือคุณธรรมย่อมนำมาซึ่งความหายนะ เพลโตให้คุณค่าของการแสวงหาความสุขทางจิตใจมากกว่าการแสวงหาความสุขทางกาย ซึ่ง Sweeney and Witmer (1991) ได้เสนอ สุขสบาย (wellness) เพื่อเป็นรูปแบบในการรักษาแบบองค์รวมโดยรวมเอาหลักการศึกษาวิจัยทางการแพทย์ สังคมและจิตวิทยา มาเป็นพื้นฐานการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล ตลอดทุกช่วงชีวิต เน้นการป้องกัน การพัฒนาแบบองค์รวม อันเป็นทิศทางการดูแลสุขภาพ ความผาสุก หรือความสุขสบายของบุคคลประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1.) จิตวิญญาณ เป็นการตระหนักรู้ เป็นความลึกซึ้งถึงความ เป็นหนึ่งเดียวหรือรู้สึกเชื่อมโยงกัน เป็นความเชื่อ ค่านิยม ศาสนา เป็นลักษณะที่เป็นแกนของบุคคลที่มี สุขภาพดี เป็นแหล่งของมิติต่างๆ ของความสุขสบายอื่นๆ เช่น การทำกิจกรรมทางศาสนาหรือการฝึกทางจิต วิญญาณอื่นๆ 2.) การให้ทิศทางการตนเองเพื่อไปสู่เป้าหมายระยะยาว ประกอบด้วย ความรู้สึกในคุณค่าแห่งตน การควบคุมตนเอง ความเชื่อสอดคล้องกับความเป็นจริง ตระหนักในอารมณ์ของตนเองและจัดการกับสิ่งนี้ได้ การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ขัน โภชนาการ การออกกำลังกายดูแลตนเอง การจัดการ ความเครียด เอกลักษณะทางเพศ และทางวัฒนธรรม 3.) งานและเวลาว่าง 4.) มิตรภาพ และ 5.) ความรัก ซึ่ง ความผาสุกเป็นการรวบรวมลักษณะของคนสุขภาพดีตลอดช่วงชีวิต จะเป็นพื้นฐานการพัฒนามนุษย์ให้มีความ เป็นอยู่ที่ดี สอดคล้องกับรายงานของ บัฟฟันท์ (2555); Sen (1981); Feldman (2004); Hayborn (2011)

อุปกรณ์และวิธีการ

- 1.) สำรวจพื้นที่เป้าหมาย โดยดำเนินการในพื้นที่ที่มีเกษตรกรเลี้ยงโคขุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 2.) การดำเนินการวิจัย

2.1) ศึกษาสภาพการผลิต ต้นทุน ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ความอยู่ดีมีสุขและความสุขของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ตามแบบของ Yamane (1973) ใช้ตัวแทนจากเกษตรกรของบางอำเภอ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 148 ราย ได้แก่ อำเภอกุยบุรี 32 ราย บางสะพาน 17 ราย ปราณบุรี 60 ราย และสามร้อยยอด 39 ราย ที่เลี้ยงโคขุนระหว่าง 5 - 20 ตัวต่อราย สุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ตามวิธีการของ Yamane (1973) ได้จำนวนตัวอย่าง 108.03 ราย การศึกษาครั้งนี้ใช้ตัวอย่าง 110 ราย

คำนวณตามสูตรของ Yamane (1973) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = จำนวนตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

N = จำนวนประชากรทั้งหมดที่เลี้ยงโคขุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

e = ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่ม ($e = 0.05$)

2.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย คำถามแบบเลือกตอบ เติมคำในช่องว่าง และแบบประมาณค่า โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.2.1) ศึกษาจากหนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสอบถามจากผู้ที่มีความรู้โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

2.2.2) กำหนดข้อมูลที่ต้องการจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดตัวชี้วัด และมาตรวจวัดข้อมูลในแต่ละประเด็นตามที่ได้กำหนดไว้ แล้วนำข้อมูลตามประเด็นตัวชี้วัด และมาตรวจวัดมาสร้างเป็นข้อคำถาม เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด คำถามปลายเปิด มีดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการผลิตโคขุนของเกษตรกร ประกอบด้วย ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อ โรงเรือนโคเนื้อ การให้อาหารโคเนื้อ การจัดสุขาภิบาล และการดูแลรักษาโรคโคขุน

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการตลาดโคขุน

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับต้นทุน และผลตอบแทนในการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกร ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปร

ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกร

ตอนที่ 6 คำถามเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขในปัจจุบันของผู้เลี้ยงโคเนื้อ ประกอบด้วย ความสุขด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านครอบครัว และด้านสุขอนามัย คำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วน มี 4 ระดับ ประยุกต์ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Scale) อ้างถึง ใน สุชาติ (2546) โดยกำหนดคะแนน ดังนี้

คะแนน	1	มีค่าเท่ากับ	ไม่มีปัญหา
คะแนน	2	มีค่าเท่ากับ	มีปัญหาเล็กน้อย
คะแนน	3	มีค่าเท่ากับ	มีปัญหาปานกลาง
คะแนน	4	มีค่าเท่ากับ	มีปัญหามาก

ตอนที่ 7 เกี่ยวกับระดับความสุข ประกอบด้วย คำถามทั้งหมด 31 ข้อ (การเก็บรวบรวมข้อมูลดังในตารางผนวกที่ 1) ประยุกต์ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Scale) อ้างถึง ใน สุชาติ (2546) แต่ละคำถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วน 4 ระดับ แต่ละระดับมีคะแนน ดังนี้

คะแนน	1	มีค่าเท่ากับ	มีความสุขน้อยที่สุด
คะแนน	2	มีค่าเท่ากับ	มีความสุขน้อย
คะแนน	3	มีค่าเท่ากับ	มีความสุขมาก
คะแนน	4	มีค่าเท่ากับ	มีความสุขมากที่สุด

การแปรผลความอยู่ดีมีสุขของเกษตรกร นำค่าเฉลี่ยของแต่ละประเด็น มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปรความหมาย ประยุกต์ตามแบบของ สุชาติ (2546) โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา มีสูตร ดังนี้

$$\text{ช่วงห่างอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนอันตรภาคชั้น}}$$

$$\text{ดังนั้น ช่วงห่างอันตรภาคชั้น} = \frac{4 - 1}{4} = 0.75$$

ระดับความอยู่ดีมีสุขในปัจจุบันของเกษตรกร เมื่อนำค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็น (Weight Mean Score) ในแต่ละประเด็นเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าคะแนนเฉลี่ย ประยุกต์ตามแบบของสุชาติ (2546) มีค่าดังนี้

ความอยู่ดีมีสุขน้อยที่สุด	ช่วงคะแนนระหว่าง	1.00 - 1.75 คะแนน
ความอยู่ดีมีสุขน้อย	ช่วงคะแนนระหว่าง	1.76 - 2.50 คะแนน
ความอยู่ดีมีสุขมาก	ช่วงคะแนนระหว่าง	2.51 - 3.25 คะแนน

ความอยู่ดีมีสุขมากที่สุด ช่วงคะแนนระหว่าง 3.26 - 4.00 คะแนน

ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความสุข วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การแปรผลระดับความสุขของเกษตรกร ซึ่งมีคำถามจำนวน 31 ข้อ ค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4 คะแนน ดังนั้นคะแนนรวมสูงสุด เท่ากับ 124 คะแนน (31×4 คะแนน) และค่าคะแนนต่ำสุด เท่ากับ 1 คะแนน ดังนั้นคะแนนรวมต่ำสุด เท่ากับ 31 คะแนน (31×1 คะแนน) (Weiten *et al.*, 2009; Vitrano, 2010) นำผลรวมของตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม เปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย (สุชาติ, 2546) โดยเกณฑ์การพิจารณาระดับความสุข มีสูตร ดังนี้

$$\text{ช่วงห่างอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนรวมสูงสุด} - \text{คะแนนรวมต่ำสุด}}{\text{จำนวนอันตรภาคชั้น}}$$

$$\text{ดังนั้น ช่วงห่างอันตรภาคชั้น} = \frac{124 - 31}{4} = 23.25$$

การแปรผลความหมายระดับความสุขของเกษตรกร ใช้วิธีนำค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็น (Weight Mean Score) แต่ละประเด็นความสุขโดยรวม จากคำถาม 31 ข้อ เปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับความสุข ดังนี้

มีความสุขน้อยที่สุด	ช่วงคะแนนระหว่าง	31.00 - 54.25	คะแนน
มีความสุขน้อย	ช่วงคะแนนระหว่าง	54.26 - 77.50	คะแนน
มีความสุขมาก	ช่วงคะแนนระหว่าง	77.51 - 100.75	คะแนน
มีความสุขมากที่สุด	ช่วงคะแนนระหว่าง	100.76 - 124.00	คะแนน

3.) การควบคุมคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ทำการทดสอบโดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และนำมาทดสอบกับเกษตรกร ที่ไม่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบว่าคำถามที่มีอยู่ในแบบสัมภาษณ์ มีข้อใดที่ไม่ชัดเจนจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะนำไปใช้จริงต่อไป

4.) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ

5.) การวิเคราะห์ข้อมูลและแปรผล โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ (percentage, %) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation, SD)

6.) สรุปผลและเขียนรายงานเผยแพร่

7.) การดำเนินการทดลองตลอดโครงการ โดยวางแผนจัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ทดลองระหว่างเดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2558 ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างมกราคม 2559 - พฤษภาคม 2559 วิเคราะห์ข้อมูล ระหว่างมิถุนายน 2559 - สิงหาคม 2559 สรุปผล และรายงานผลงานวิจัยระหว่างสิงหาคม 2559 - ธันวาคม 2559

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล มีอายุเฉลี่ย 50.33 ปี ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. 54.55% มีสมาชิกในครอบครัวที่ช่วยงานด้านปศุสัตว์เลี้ยงโคขุน 1.75 คน เลี้ยงโคขุนเฉลี่ย 7.45 ตัว มีประสบการณ์เลี้ยงโคขุนเฉลี่ย 16.58 ปี และมีพื้นที่ใช้เลี้ยงโคขุนเฉลี่ย 10.16 ไร่ ส่วนรายละเอียดต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน

ค่าสังเกต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	Mean±SD
n = 110			
1. เพศ			
ชาย	90	81.18	
หญิง	20	18.18	
2. อายุเฉลี่ย (ปี)			50.33±5.42
3. ระดับการศึกษา			
- ประถมศึกษา	34	30.91	
- มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส.	60	54.55	
- ปริญญาตรี	12	10.91	
- สูงกว่าปริญญาตรี	4	3.64	
4. สมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย (คน)			3.55±1.53
มีสมาชิกที่ช่วยงานด้านเลี้ยงโคขุน (คน)			1.75±0.45
5. โคขุนที่เลี้ยงเฉลี่ย (ตัว)			7.45±2.17
6. อาชีพ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
- ทำไร่	60	36.58	
- เลี้ยงโคขุน	45	27.44	
- ค้าขาย	15	9.15	
- รับจ้าง	44	26.83	
7. ประสบการณ์เลี้ยงโคขุน (ปี)			16.58±2.45
8. พื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย (ไร่)			18.65±2.24
9. พื้นที่เลี้ยงโคขุนเฉลี่ย (ไร่)			10.16±3.12
10. การมีโรคประจำตัว			
ไม่มี	85	77.27	
มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) แยกเป็น	25	22.73	
- ความดันโลหิตสูง	18	9.38	
- เบาหวาน	8	4.17	
- โรคหัวใจ	10	5.21	
- อื่นๆ	12	6.25	

สภาพการจัดการเลี้ยงดูและการผลิตโคขุนของเกษตรกร

จากผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 2 พบว่า แหล่งพันธุ์โคขุนที่นำมาเลี้ยง ส่วนใหญ่ร้อยละ 41.45 ซื้อโคมาจากตลาดนัดโค-กระบือหรือพ่อค้าคนกลาง โคขุนที่เลี้ยงมากที่สุดคือโคลูกผสมชาร์โรเลส์ – บราห์มัน – พื้นเมือง (44.94%) รูปแบบการเลี้ยงส่วนใหญ่จะเลี้ยงโคขุนคุณภาพปานกลาง (44.94%) และเลี้ยงขุนโคมัน (35.96%) เพื่อส่งตลาดระดับกลาง หรือตลาด Modern trade โดยเกษตรกรใช้ระยะเวลาเลี้ยงโคขุนคุณภาพปานกลางระหว่าง 6 ถึง 12 เดือน (50.00%) และเลี้ยงขุนโคมัน ระหว่าง 3 ถึงไม่เกิน 6 เดือน (36.11%) เกษตรกรส่วนใหญ่ (89.10%) มีการปลูกหญ้าเพื่อใช้เลี้ยงโค ในพื้นที่เฉลี่ย 5.47 ± 0.25 ไร่ พันธุ์หญ้าที่ปลูกจะเป็นหญ้าเนเปียร์ ปากช่อง 1 (57.97%) ซึ่งเป็นพันธุ์หญ้าที่มีปริมาณผลผลิตต่อไร่และคุณค่าทางโภชนาการสำหรับโคเนื้อสูง เกษตรกรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 90.91 มีการเก็บถนอมอาหารหยาบ ซึ่งอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคขุนและเก็บไว้เลี้ยงในช่วงที่ขาดแคลนมากที่สุด คือ เปลือกสับปะรด (52.48%) เนื่องจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นแหล่งปลูกสับปะรด แหล่งใหญ่ที่สุดแหล่งหนึ่งของประเทศ เพื่อการบริโภคในประเทศและเป็นสินค้าส่งออก

สำหรับการเสริมอาหารข้นและแร่ธาตุ เกษตรกรทุกราย (100.00%) มีการเสริมอาหารข้นและแร่ธาตุ ซึ่งมีชนิดของอาหารข้น ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 2 เช่นเดียวกันเกษตรกรทุกราย (100.00%) มีการให้วัคซีนป้องกันโรคและการถ่ายพยาธิโค การให้ยาบำรุงร่างกายโค เกษตรกร ร้อยละ 95.45 การให้ยาบำรุงร่างกายโคจะให้โดยวิธีการฉีดเข้าใต้ผิวหนังหรือกล้ามเนื้อ แหล่งน้ำที่ใช้เลี้ยงโคเป็นหลัก ส่วนใหญ่ร้อยละ 43.64 ใช้น้ำจากบ่อบาดาลที่ขุดขึ้นเองในฟาร์ม จากการสอบถามเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างทุกราย (100.00%) ไม่พบการเกิดโรคระบาดร้ายแรงในฟาร์มโค ส่วนวิธีการกำจัดมูลโคในฟาร์ม ส่วนใหญ่ร้อยละ 39.71 ใช้ใส่บำรุงแปลงหญ้าในฟาร์ม รองลงมา ได้แก่ ใช้ในการเกษตรกรรม (33.09%) และจำหน่าย (20.59%) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 สภาพการจัดการเลี้ยงดูและการผลิตโคขุนของเกษตรกร

ค่าสังเกต	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
n = 110		
ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อ		
1. แหล่งพันธุ์โคขุนที่นำมาเลี้ยง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- จากฟาร์มเกษตรกรด้วยกัน	45	23.32
- ตลาดนัดโค-กระบือ/พ่อค้าคนกลาง	80	41.45
- ขยายพันธุ์ในฟาร์มตนเอง	55	28.50
- ฟาร์มของทางราชการ	13	6.74
2. พันธุ์โคที่เลี้ยง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- ลูกผสมบราห์มัน – พื้นเมือง	34	19.10
- ลูกผสมชาร์โรเลส์ – บราห์มัน – พื้นเมือง	80	44.94
- ลูกผสมบราห์มันกับพ่อพันธุ์โคเนื้อยุโรปพันธุ์อื่นๆ	64	35.96
3. รูปแบบการเลี้ยง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- เลี้ยงโคขุนคุณภาพสูง	12	6.52
- เลี้ยงโคขุนคุณภาพปานกลาง	80	43.48
- เลี้ยงขุนโคมัน	58	31.52
- เลี้ยงเพื่อจำหน่ายลูกโคขุน	34	18.48
4. ระยะเวลาการเลี้ยงโคขุนก่อนจำหน่าย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		

- ระยะเวลา 3 – 6 เดือน	65	36.11
- ระยะเวลามากกว่า 6 – 12 เดือน	70	50.00
- ระยะเวลามากกว่า 12 – 18 เดือน	15	13.89

การเลี้ยงดูโคเนื้อ

5. วิธีการเลี้ยง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ผู้กล่ามในพื้นที่สาธารณะ/ตนเอง ชังคอกให้อาหารชั้นเช้า-เย็น	20	12.05
ชังคอกตลอดเวลา	65	39.16
ปล่อยแพะเล็มในพื้นที่ของตนเอง แล้วชังคอกให้อาหารชั้นเช้า-เย็น	46	27.71
ชังคอกสลับกับปล่อยแพะเล็ม	35	21.08

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ค่าสังเกต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
n = 110		
6. การใช้หญ้าสดเลี้ยงโคตลอดปี		
เพียงพอ	40	36.36
ไม่เพียงพอ	70	63.64
7. มีการปลูกหญ้าเพื่อใช้เลี้ยงโค		
ไม่ปลูก	12	10.90
ปลูก	98	89.10
- มีพื้นที่ปลูกหญ้าเฉลี่ยต่อราย 5.47±0.25 ไร่		
8. พันธุ์หญ้าที่ปลูก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
หญ้าขน	8	5.80
กินนีสีม่วง	28	20.29
รูชี	17	12.32
เนเปียร์ ปากช่อง 1	80	57.97
อื่นๆ	5	3.62
9. การเก็บถนอมอาหารสัตว์หายาบ		
ไม่มี	10	9.09
มี ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	100	90.91
- ฟางข้าว	32	22.70
- กากมัน/มันสำปะหลัง	25	17.73
- เปลือกสับปะรด	74	52.48
- อื่นๆ	10	7.09
10. การเสริมอาหารชั้น/แร่ธาตุ		
ไม่มี	0	0.00
มี ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	110	100.00
- อาหารชั้นผสมเอง	14	6.45
- อาหารชั้นสำเร็จรูป	86	39.63
- แร่ธาตุ/วิตามิน	110	50.69
- TMR	7	3.23
11. แหล่งน้ำที่ใช้เลี้ยงโคเป็นหลัก		
น้ำประปา	26	23.64
น้ำบาดาล	48	43.64

น้ำจากบ่อขุด	26	23.64
แหล่งน้ำธรรมชาติ	10	9.09
12. การให้วัคซีนป้องกันโรค		
ไม่ได้ทำ	0	0.00
ทำ	110	100.00
- เป็นครั้งคราว	10	9.09
- ปีละ 1 ครั้ง	20	18.18
- ปีละ 2 ครั้ง	80	72.73

ตารางที่ 2 (ต่อ)

n = 110

ค่าสังเกต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
13. การถ่ายพยาธิโค		
ไม่ได้ทำ	0	0.00
ทำ	110	100.00
- เป็นครั้งคราว	7	6.36
- ปีละ 1 ครั้ง	34	30.91
- ปีละ 2 ครั้ง หรือมากกว่า	69	62.73
14. การให้ยาบำรุงร่างกายโค		
ไม่ได้ทำ	5	4.55
ทำ	105	95.45
15. การพบโรคระบาดร้ายแรงในฟาร์มโค		
ไม่เคย	110	100.00
เคย ระบุ	0	0.00
- โรคปากและเท้าเปื่อย	0	0.00
- โรคคอบวม	0	0.00
- อื่นๆ	0	0.00
16. วิธีกำจัดมูลโคในฟาร์ม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จำหน่าย	28	20.59
ใส่แปลงหญ้าในฟาร์ม	54	39.71
ใช้เป็นปุ๋ยในการเกษตรกรรม	45	33.09
ใช้ทำแก๊สชีวภาพ	3	2.21
อื่นๆ	6	4.41

การตลาดโคเนื้อของเกษตรกร

ผลการศึกษาการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ดังแสดงในตารางที่ 3 พบว่า ช่วงอายุการจำหน่ายโคเนื้อที่เกษตรกรจำหน่ายมากที่สุด คือ โคเนื้ออายุ 1 ปี - ไม่เกิน 2 ปี (41.48%) รองลงมา ได้แก่ อายุ 2 ปี - ไม่เกิน 3 ปี (36.93%) ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่ (56.49%) จะมีพ่อค้ามารับซื้อที่ฟาร์ม วิธีการจำหน่าย ส่วนใหญ่ (61.82%) จะชั่งเพื่อโดยคิดราคาตามน้ำหนักตัว ผู้มีอำนาจกำหนดราคาโคเนื้อ คือ พ่อค้าผู้รับซื้อ (63.64%) สำหรับระยะเวลาได้รับเงินเมื่อจำหน่ายโคไปแล้ว ส่วนใหญ่ (65.45%) เกษตรกรจะได้รับเงินทันที

ตารางที่ 3 การตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน

ค่าสังเกต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
n = 110		
1. ช่วงอายุในการจำหน่ายโคเนื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
แรกเกิด - ไม่เกิน 1 ปี	15	8.52
อายุ 1 ปี - ไม่เกิน 2 ปี	73	41.48
อายุ 2 ปี - ไม่เกิน 3 ปี	65	36.93
อายุ 3 ปี - ไม่เกิน 4 ปี	17	9.66
อายุ 4 ปี ขึ้นไป	6	3.41
2. ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พ่อค้ามารับซื้อที่ฟาร์ม	74	56.49
ตลาดนัดโค-กระบือ	14	10.69
เพื่อนบ้านหรือคนที่รู้จักกัน	35	26.72
อื่น ๆ	8	6.11
3. วิธีการจำหน่าย		
ชั่งเพื่อโดยคิดราคาตามน้ำหนักตัว	68	61.82
ตีราคาเหมาเป็นรายตัว	34	30.91
ตีราคาเหมากลุ่มตั้งแต่ 2 ตัว ขึ้นไป	8	7.27
4. ผู้มีอำนาจกำหนดราคาโคเนื้อ		
ผู้ซื้อ	70	63.64
ผู้ขาย	15	13.64
ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย	25	22.73
5. ระยะเวลาได้รับเงินเมื่อจำหน่ายโคไปแล้ว		
รับทันที	72	65.45
หลังจากจำหน่ายโคไปแล้ว 1 - 3 วัน	15	13.64
แล้วแต่จะตกลงกัน	23	20.91

ต้นทุนการเลี้ยงโคขุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ

การศึกษาดังแสดงในตารางที่ 4 พบว่า รายได้จากการจำหน่ายโคในรอบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2559) พบว่า เกษตรกรมีค่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ยต่อตัวในรอบปีที่ผ่านมา เท่ากับ 38,129.17 บาท ต้นทุนคงที่เฉลี่ยต่อตัว เท่ากับ 781.80 บาท รวมต้นทุนเลี้ยงโคเฉลี่ยต่อตัวทั้งสิ้น 38,910.97 บาท จำหน่ายโคเฉลี่ย 7.45 ตัวต่อราย ราคาโคที่จำหน่ายเฉลี่ยตัวละ 43,865.35 บาท มูลค่าโคขุนที่จำหน่ายรวมทั้งสิ้น 326,796.85 บาท/ราย จำหน่ายมูลโคเฉลี่ยกิโลกรัมละ 1.25 บาท จำนวนมูลโคที่จำหน่าย 8,875.45 กก./ราย รายได้จากการจำหน่ายโคและมูลโคทั้งสิ้น 337,891.16 บาท/ราย กำไรสุทธิจากการจำหน่ายโคและมูลโค 48,004.44 บาท/ราย สำหรับรายละเอียดต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของเกษตรกรในรอบปีที่ผ่านมา

n = 110

ค่าสังเกต	ค่าเฉลี่ย±ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean±SD)
1. จำนวนแม่โค (ตัว)	9.55±1.45
2. จำนวนโคทั้งหมดในฝูง (ตัว)	17.75±3.25
3. ค่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ยต่อตัวในรอบปีที่ผ่านมา ได้แก่	38,129.17±397.89
3.1 ค่าโคเนื้อในฝูงเฉลี่ย (บาท)	26,750.00±1,446.45
3.1 ค่าอาหารชั้น (บาท)	3,364.52±454.54
3.2 ค่าอาหารหยาบ (บาท)	2,950.75±578.21
3.3 ค่าแร่ธาตุ/วิตามิน (บาท)	324.55±66.45
3.4 ค่าแรงงาน (บาท)	3,760.50±478.56
3.5 ค่าผสมพันธุ์ (บาท)	232.75±45.75
3.6 ค่ายาป้องกันและรักษาโรค (บาท)	217.54±37.38
3.7 ค่าวัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ (บาท)	380.65±75.75
3.8 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและอื่นๆ (บาท)	365.45±78.68
4. ค่าต้นทุนคงที่เฉลี่ยต่อตัวในรอบปีที่ผ่านมา ได้แก่	781.80±77.41
4.1 ค่าใช้ที่ดิน (บาท)	228.35±67.25
4.2 ค่าเสื่อมราคาคอก โรงเรือนและอุปกรณ์ (บาท)	553.45±87.56
5. ต้นทุนเลี้ยงโคเฉลี่ยต่อตัว รวมทั้งสิ้น (บาท)	38,910.97±333.79
6. ต้นทุนเลี้ยงโคต่อโคที่จำหน่าย รวมทั้งสิ้น (บาท)	289,886.72±1,497.48
7. รายได้จากการจำหน่ายโคในรอบปีที่ผ่านมา	
7.1 จำนวนโคที่จำหน่าย (ตัว/ราย)	7.45±2.17
7.2 ราคาโคที่จำหน่ายเฉลี่ย (บาท/ตัว)	43,865.35±1,024.45
7.3 มูลค่าโคที่จำหน่ายรวมทั้งสิ้น (บาท/ราย)	326,796.85±5,250.54
7.4 จำนวนมูลโคที่จำหน่าย (กก./ราย)	8,875.45±465.46
7.5 มูลค่าจากการจำหน่ายมูลโคทั้งสิ้น (บาท/ราย)	11,094.31±576.50
7.6 ราคามูลโคเฉลี่ย (บาท/กก.)	1.25±0.21
8. รายได้จากการจำหน่ายโคและมูลโคทั้งสิ้น (บาท/ราย)	337,891.16±3,017.45
9. กำไรสุทธิจากการจำหน่ายโคไม่รวมมูลโค (บาท/ราย)	36,910.13±1,032.72

10. กำไรสุทธิจากจำหน่ายโคไม่รวมมูลโค (บาท/ตัว/ราย)	4,954.38±765.37
11. กำไรสุทธิจากการจำหน่ายโคและมูลโค (บาท/ราย)	48,004.44±1,243.57

ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคขุน

การศึกษาดังแสดงในตารางที่ 5 พบว่า เกษตรกรแต่ละรายมีสภาพปัญหาและอุปสรรคหลายๆ อย่าง และที่พบมากที่สุด เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ พื้นที่เลี้ยงโคมีจำกัดไม่เพียงพอ ร้อยละ 18.19 พันธุ์โคเนื้อมีราคาแพง ร้อยละ 16.20 ไม่มีการประกันราคาโคเนื้อเมื่อราคาตกต่ำเหมือนผลผลิตจากการเกษตรอื่นๆ เช่น อ้อย ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ร้อยละ 13.92 พันธุ์และขนาดโคที่ต้องการซื้อจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการ ร้อยละ 11.45 ขาดแคลนพันธุ์หญ้าที่ให้ปริมาณผลผลิตสูงและคุณภาพดีเพื่อใช้เลี้ยงโคได้ตลอดปี ร้อยละ 11.21 ราคาอาหารชั้นมีราคาแพง ร้อยละ 9.24 ขาดแคลนแหล่งเงินกู้ยืมราคาถูกเพื่อเลี้ยงโค ร้อยละ 8.32 การผสมเทียมโคติดยาก ร้อยละ 8.15 ขาดความรู้ในการจัดการฟาร์มที่ดี ร้อยละ 2.00 ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ เช่น ขาดแคลนแรงงานในการเลี้ยงโค การลักขโมยโค ภูเขาไฟกัดโคตาย ช้างป่าบุกกรุกพื้นที่แปลงหญ้า และเกิดอุบัติเหตุจากการถูกรถชน ร้อยละ 1.32

ตารางที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกร

n = 110		
สภาพปัญหาและอุปสรรค (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. พันธุ์โคเนื้อมีราคาแพง	41	16.20
2. พันธุ์และขนาดโคที่ต้องการซื้อจำกัด	29	11.45
3. พื้นที่เลี้ยงโคมีจำกัดไม่เพียงพอ	46	18.19
4. ราคาอาหารชั้นมีราคาแพง	24	9.24
5. การผสมเทียมโคติดยาก	21	8.15
6. ไม่มีการประกันราคาโคเนื้อเมื่อราคาตกต่ำ	35	13.92
7. ขาดความรู้ในการจัดการฟาร์มที่ดี	5	2.00
8. ขาดแคลนพันธุ์หญ้าที่ให้ปริมาณผลผลิตสูงและคุณภาพดี	29	11.21
9. ขาดแคลนแหล่งเงินกู้ยืมราคาถูกเพื่อเลี้ยงโค	21	8.32
10. ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ	3	1.32

ระดับความอยู่ดีมีสุขและความสุขของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคขุน

การศึกษาดังแสดงในตารางที่ 6 พบว่า มีความอยู่ดีมีสุขในระดับมาก มี 2 ด้าน คือ 1.) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ การออม การทำมาหากิน และ 2.) ด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ การไม่เจ็บป่วย ไม่มีโรคประจำตัว การมีหลักประกันสุขภาพ ส่วนความอยู่ดีมีสุขในแต่ละด้านที่มีระดับมากที่สุด มี 3 ด้าน คือ 1.) ด้านครอบครัว ได้แก่ การมีครอบครัวที่อบอุ่นและมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว 2.) ด้านสังคม ได้แก่ การรู้จักคนในชุมชน เสียสละเวลา แรงงานเพื่อช่วยเหลือ และการไว้วางใจกันในเรื่องสังคม และ 3.) ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อและการนับถือ ได้แก่ การจัดงานในประเพณี การมีศิลปะเฉพาะในท้องถิ่นและความเชื่อในท้องถิ่น และโดยรวมทุกด้านความอยู่ดีมีสุข อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนระดับความสุข จากผลรวมคะแนนจากคำถาม 31 ข้อ (รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลดังตารางผนวกที่ 1) พบว่า ความสุขของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีต่อการเลี้ยงโคในปัจจุบัน อยู่ในระดับมีความสุขมาก

ตารางที่ 6 ระดับความอยู่ดีมีสุขและความสุขของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคขุน

n = 110

ค่าสังเกต	Mean±SD	การแปลความหมาย
ระดับความอยู่ดีมีสุข ได้แก่		
1. ด้านเศรษฐกิจ	3.20±0.67	มาก
2. ด้านสังคม	3.45±0.92	มากที่สุด
3. ด้านครอบครัว	3.76±0.45	มากที่สุด
4. ด้านสุขภาพอนามัย	3.12±0.29	มาก
5. ด้านวัฒนธรรมและความเชื่อ	3.34±0.76	มากที่สุด
6. ความอยู่ดีมีสุขโดยรวมทุกด้าน	3.37±0.62	มากที่สุด
ระดับความสุข		
ผลรวมคะแนนจากคำถาม 31 ข้อ	97.45±4.48	มีความสุขมาก

วิจารณ์ผลการทดลอง

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีอายุค่อนข้างมาก โดยมีอายุเฉลี่ย 50.33 ปี ส่วนใหญ่ (54.55%) มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. มีสมาชิกในครอบครัวที่ช่วยงานด้านการเลี้ยงโคขุน 1.75 คน เลี้ยงโคขุนเฉลี่ย 7.45 ตัว มีประสบการณ์เลี้ยงโคขุนเฉลี่ย 16.58 ปี และมีพื้นที่ใช้ปลูกหญ้าเลี้ยงโคขุนเฉลี่ย 10.16 ไร่ จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบทั้งจุดเด่นและจุดด้อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ดังนี้ จุดเด่น คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย จำนวนโคที่เลี้ยงมีจำนวนน้อยสามารถดูแลได้ทั่วถึง และใช้แรงงานในครัวเรือนเลี้ยงโค ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ นอกจากนี้ การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรจะเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม และเป็นลักษณะเงินออม ที่สามารถจำหน่ายโคเมื่อมีความจำเป็นที่จะใช้จ่ายในครอบครัว ส่วนจุดด้อย ก็คือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีอายุมาก ส่งผลให้การยอมรับความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อเป็นไปได้ช้า

การศึกษานี้สอดคล้องกับวิถีชีวิตการเลี้ยงโคเนื้อในภูมิภาคหรือพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทย ดังเช่น นันทนา และคณะ (2549) ศึกษากระบวนการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองภาคใต้ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริมร่วมกับการทำนา สวนยางพารา สวนผลไม้ หรือสวนปาล์ม น้ำมัน และเลี้ยงเป็นรายย่อยเฉลี่ยครัวเรือนละ 7 – 8 ตัว ส่วนใหญ่เลี้ยงโคมานานกว่า 10 ปี เช่นเดียวกับ สมปอง (2549); สมปอง และคณะ (2549) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ การทำนาและเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม เลี้ยงโคมาแล้วเฉลี่ย 10 ปี สอดคล้องกับ สุเทพ และ บุญชู (2550) ศึกษาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรอายุเฉลี่ย 49.2 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกครอบครัว 4.9 คน แรงงานภาคเกษตร 3.2 คน และมีพื้นที่ถือครอง 19.8 ไร่ การศึกษาของ นฤมล และคณะ (2555) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดสระบุรีมีอายุเฉลี่ย 45.3 ปี อาชีพหลัก คือ ทำนาและทำไร่ และเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 13.9 ไร่ ส่วนสมพร และคณะ (2550) ศึกษาการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในจังหวัดอุบลราชธานีและยโสธร พบว่า ผู้เลี้ยงโคส่วนใหญ่ทำนาควบคู่กับการเลี้ยงโค มีจำนวนโคไม่เกิน 10 ตัวต่อครัวเรือน ยกเว้นในเขตพื้นที่ภูเขาชายโขงที่ส่วนใหญ่จะเลี้ยงเป็นฝูงใหญ่มากกว่า 50 ตัว ขึ้นไป เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นป่าเขาที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์

สภาพการจัดการเลี้ยงดูและการผลิตโคขุนของเกษตรกร

ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อที่น่าสนใจจากการศึกษาครั้งนี้ (ตารางที่ 2) พบว่า แหล่งพันธุ์โคขุนที่นำมาเลี้ยงส่วนใหญ่ร้อยละ 41.45 ซื้อมาจากตลาดนัดโค-กระบือหรือพ่อค้าคนกลาง โคขุนที่เลี้ยงมากที่สุดคือโคลูกผสมชาร์โรเลส์ - บราห์มัน - พื้นเมือง (44.94%) รูปแบบการเลี้ยงส่วนใหญ่จะเลี้ยงโคขุนคุณภาพปานกลาง (44.94%) และเลี้ยงขุนโคมัน (35.96%) ซึ่งสอดคล้องกับศักยภาพและวิถีชีวิตการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรไทยเพื่อผลิตเนื้อโคให้ตรงกับความต้องการของตลาด เช่น เกษตรกรรายย่อยจะเลี้ยงโคด้วยภูษาธรรมชาติเพื่อให้ได้น้ำหนักแล้วจำหน่ายให้กับเกษตรกรรายอื่นสำหรับเข้าขุน หรือเลี้ยงโคพื้นเมืองแบบปล่อยแทะเล็มตามทุ่งหญ้าสาธารณะ ส่วนเกษตรกรที่มีทุนพอสมควรก็จะเลี้ยงโคมันซึ่งใช้ระยะเวลาสั้น ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่มีเงินทุนหรือมีระบบสหกรณ์ก็สามารถเลี้ยงโคขุนคุณภาพได้ (กรมปศุสัตว์, 2555)

การเลี้ยงดูโคขุน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (89.10%) มีการปลูกหญ้าเพื่อใช้เลี้ยงโค ในพื้นที่เฉลี่ย 5.47 ไร่ พันธุ์หญ้าที่ปลูกจะเป็นหญ้าเนเปียร์ ปากช่อง 1 (57.97%) เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 90.91 มีการเก็บถนอมอาหารหยาบ วัชเลี้ยงโคขุนและเก็บไว้เลี้ยงในช่วงที่ขาดแคลนมากที่สุด คือ เปลือกสับปะรด (52.48%) สำหรับข้อเสนอแนะและแนวทางการเลี้ยงโคขุน มีรายงานการศึกษาวิจัยในพื้นที่อื่นๆ ได้แก่ กังวาน และคณะ (2555) ที่สำรวจพื้นที่ปลูกหญ้า/พืชอาหารสัตว์ และพื้นที่แปลงหญ้าสาธารณะสำหรับเลี้ยงโค-กระบือของประเทศไทย ในปี 2553 พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่แปลงหญ้าเฉลี่ย 4.38 ไร่ต่อราย จำแนกเป็น แปลงหญ้าที่ปลูก 1.53 ไร่ ส่วนที่เหลืออาศัยพื้นที่แปลงหญ้าสาธารณะอีก 2.85 ไร่ และเมื่อพิจารณาพื้นที่แปลงหญ้าต่อโคเนื้อและกระบือที่เลี้ยง ที่มีจำนวน 6.44 และ 4.60 ตัวต่อราย ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า โค-กระบือ มีพื้นที่แปลงหญ้าใช้เลี้ยงไม่ถึง 1 ไร่ต่อตัว ซึ่งจากคำแนะนำทั่วไป คือ เกษตรกรควรมีพื้นที่แปลงหญ้า 1 หรือ 2 ไร่ ต่อโค-กระบือในเขตและนอกเขตชลประทาน ตามลำดับ ส่วนพันธุ์หญ้าที่ปลูก ควรเป็นพันธุ์หญ้าที่กรมปศุสัตว์ส่งเสริมในพื้นที่ ได้แก่ หญ้าเนเปียร์ ปากช่อง 1 กินีสีม่วง รูซี และหญ้าขน ตามลำดับ (กังวาน และคณะ, 2555)

สำหรับการให้วัคซีนป้องกันโรค การถ่ายพยาธิโค การเสริมอาหารชั้นและแร่ธาตุนั้น เกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างทุกราย (100.00%) ดำเนินการตามแผนการจัดการเลี้ยงดูโคเนื้อที่กรมปศุสัตว์ให้คำแนะนำ และเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 95.45 ให้ยาบำรุงร่างกายแก่โคขุน จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความเอาใจใส่และความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคขุนเป็นอย่างดี

ส่วนวิธีการกำจัดมูลโคของเกษตรกรนั้น ส่วนใหญ่จะใช้บำรุงแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์ รองลงมา ได้แก่ ใช้เป็นปุ๋ยในการเกษตรกรรม และจำหน่าย ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ ได้รับการณรงค์ให้การทำเกษตรอินทรีย์ และคำนึงถึงสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัวมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรมีการตื่นตัวการใช้ปุ๋ยจากมูลสัตว์เพิ่มขึ้น ส่วนบางรายที่ไม่ได้เลี้ยงโค ก็หาซื้อมูลโคเพื่อนำมาใช้ใส่ในแปลงนาหรือพืชผักที่ใช้ในการบริโภคภายในครัวเรือนหรือจำหน่ายในตลาดชุมชน

การตลาดโคขุนของเกษตรกร

จากการศึกษาการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน พบว่า ช่วงอายุการจำหน่ายโคเนื้อที่เกษตรกรจำหน่ายมากที่สุด คือ โคเนื้ออายุ 1 ปี - ไม่เกิน 2 ปี (41.48%) รองลงมา ได้แก่ อายุ 2 ปี - ไม่เกิน 3 ปี (36.93%) ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อส่วนใหญ่ (56.49%) จะมีพ่อค้ามารับซื้อที่ฟาร์ม วิธีการจำหน่าย ส่วนใหญ่ (61.82%) จะชั่งเพื่อโดยคิดราคาตามน้ำหนักตัว โดยผู้มีอำนาจกำหนดราคาโคเนื้อ คือ พ่อค้าผู้รับซื้อ (63.64%) สำหรับรายงานการศึกษาด้านการตลาดการซื้อขายโคเนื้อ ได้แก่ การศึกษาของ นันทนา และคณะ (2549) ศึกษากระบวนการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองภาคใต้และโอกาสทางการตลาดในจังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี เช่นเดียวกับ กัญญา และคณะ (2550) ศึกษากระบวนการผลิตและวิธีการตลาดโคพื้นเมืองของ

เกษตรกรในพื้นที่เหนือเขื่อนภูมิพลในจังหวัดตาก รวมทั้ง อ่าง และ ฝักรกร (2550) ศึกษาถึงระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดตาก ต่างก็พบว่า การซื้อขายโคและเนื้อโคยังไม่มีมาตรฐานทั้งในด้านคุณภาพและราคา และยังไม่มีการจัดแบ่งเกรดคุณภาพเนื้อโค

ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเกี่ยวกับการตลาดโคเนื้อของเกษตรกร คือ

1.) เกษตรกรทั้งระดับรายย่อย เล็กและกลาง ต้องรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ และทำธุรกิจแบบครบวงจรให้มากขึ้น ทั้งเพื่อการบริโภคภายในประเทศและเพื่อการส่งออกในอนาคต

2.) การกำหนดราคาต้องขึ้นอยู่กับต้นทุนการผลิตและผลกำไรที่จะทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อได้อย่างยั่งยืน

3.) รัฐบาลหันมาให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ของประเทศอย่างจริงจัง และเสมอภาคกับภาคการเกษตรอื่นๆ เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยอยู่รอดต่อไปได้

4.) รัฐบาลต้องมีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ เพื่อการส่งออกผลิตภัณฑ์จากสัตว์อย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงของอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศ

ต้นทุนการเลี้ยงโคขุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า รายได้จากการจำหน่ายโคในรอบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2559) พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนเลี้ยงโคเฉลี่ยต่อตัวทั้งสิ้น 38,910.97 บาท จำหน่ายโคเฉลี่ย 7.45 ตัวต่อราย ราคาโคที่จำหน่ายเฉลี่ยตัวละ 43,865.35 บาท มูลค่าโคขุนที่จำหน่ายรวมทั้งสิ้น 326,796.85 บาท/ราย จำหน่ายมูลโคเฉลี่ยกิโลกรัมละ 1.25 บาท มูลโคที่จำหน่าย 8,875.45 กก./ราย รายได้จากการจำหน่ายโคและมูลโคทั้งสิ้น 337,891.16 บาท/ราย กำไรสุทธิจากการจำหน่ายโคและมูลโค 48,004.44 บาท/ราย สอดคล้องกับการศึกษาของ สุวิช และคณะ (2558) ในเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริม พบว่า เกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ จำหน่ายโคเฉลี่ยตัวละ เท่ากับ 23,165.35 และ 22,854.50 บาท ตามลำดับ สำหรับผลพลอยได้จากการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ จำหน่ายมูลโคเฉลี่ยกิโลกรัมละ 0.96 และ 1.00 บาท ตามลำดับ มูลค่าจากการจำหน่ายมูลโคทั้งสิ้น เท่ากับ 8,500.50 และ 8,985.45 บาท ตามลำดับ และเมื่อคิดกำไรจากการจำหน่ายโคและมูลโค พบว่า เกษตรกรในบุรีรัมย์ โดยมีกำไรเฉลี่ยทั้งสิ้น เท่ากับ 65,633.04 และ 56,414.12 บาทต่อราย ตามลำดับ

ดังนั้นจากผลการศึกษาดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ น่าจะเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกรได้ดี และภาครัฐควรส่งเสริมเกษตรกรที่มีความพร้อมและมีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อทดแทนอาชีพเกษตรกรอื่นๆ ที่ผลผลิตมีราคาตกต่ำ โดยสนับสนุนหาแหล่งหรือสถาบันเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ระยะเวลาคืนเงินต้นระยะยาว รัฐบาลควรเพิ่มงบประมาณสนับสนุนหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อเพิ่มการพัฒนาสร้างพ่อพันธุ์และขยายจำนวนแม่โคเนื้อพันธุ์ดีให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร และจากการศึกษา เกษตรกรที่ให้สัมภาษณ์มีความต้องการเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากจำหน่ายได้ราคาสูง จำนวนโคเนื้อในพื้นที่ลดลงจำนวนมาก รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านมีความต้องการโคเนื้อจากประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นตลอดเวลา

จากการตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อที่ผ่านมา พบว่า มีผลกำไรต่ำกว่าการศึกษาครั้งนี้ อาจเนื่องจากความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านมีน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับในปัจจุบัน ดังเช่น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2549) รายงานว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมืองในลักษณะเลี้ยงโคฝูง จำหน่ายเมื่ออายุ 1 ปี มีต้นทุนการผลิต 5,143.09 บาท จำหน่ายได้ 6,000.00 บาท และมีผลกำไร 856.91 บาท และจำหน่ายเมื่ออายุ 2 ปี มีต้นทุนการผลิต 6,357.78 บาท จำหน่ายได้ 8,000.00 บาท และมีผลกำไร 1,642.22 บาท ส่วนโคลูกผสมพื้นเมืองในลักษณะเลี้ยงโคฝูงจำหน่ายเมื่ออายุ 1 ปี มีต้นทุนการผลิต 6,695.05 บาท จำหน่ายได้ 97,000.00 บาท และมีผลกำไร 3,004.95 บาท และจำหน่าย

เมื่ออายุ 2 ปี มีต้นทุนการผลิต 8,850.77 บาท จำหน่ายได้ 14,300.00 บาท และมีผลกำไร 5,449.23 บาท ส่วน กรรมนิภา และคณะ (2555) ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตโคเนื้อแบบซังคอกและแบบปล่อยฝูง พบว่า ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อปล่อยฝูง อายุ 1 ปี - 1 ปีครึ่ง 1 ปีครึ่ง - 2 ปี และ 2 ปี - ไม่เกิน 3 ปี มีต้นทุนการผลิตตัวละ 4,289 4,383 และ 9,200 บาท ตามลำดับ มีกำไรตัวละ 3,711 7,657 และ 5,881 บาท ตามลำดับ การผลิตโคลูกผสมแบบซังคอก อายุระหว่าง 1 ปีครึ่ง - 2 ปี และ 2 ปี - ไม่เกิน 3 ปี เลี้ยงเสริมอาหารชั้น ระยะเวลา 4 เดือน จึงขาย มีต้นทุนการผลิตตัวละ 19,417 และ 20,347 บาท มีกำไรตัวละ 1,233 และ 1,136 บาท ตามลำดับ

ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกร

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรแต่ละรายมีสภาพปัญหาและอุปสรรคหลายๆ อย่าง เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ พื้นที่เลี้ยงโคมีจำกัดไม่เพียงพอ พันธุ์โคเนื้อที่มีราคาแพง ไม่มีการประกันราคาโคเนื้อเมื่อราคาตกต่ำเหมือนผลผลิตจากการเกษตรอื่นๆ พันธุ์และขนาดโคที่ต้องการซื้อจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการ ขาดแคลนพันธุ์หญ้าที่ให้ปริมาณผลผลิตสูงและคุณภาพดีเพื่อใช้เลี้ยงโคได้ตลอดปี ราคาอาหารชั้นมีราคาแพง ขาดแคลนแหล่งเงินกู้ยืมราคาถูก การผสมเทียมโคติดยาก ขาดความรู้ในการจัดการฟาร์มที่ดี และอื่นๆ

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว ผู้เลี้ยงเป็นเกษตรกรรายย่อยยังขาดการรวมกลุ่มทำให้ยากต่อการควบคุมคุณภาพและปริมาณการผลิต ขาดการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดเชื่อมโยงระหว่างการผลิตและการตลาด การศึกษาค้นคว้าถึงแม้ว่าไม่พบโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่ แต่ในความเป็นจริงในพื้นที่อื่นๆ มีปัญหาโรคปากและเท้าเปื่อยระบาดอยู่ในประเทศ สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการลักลอบนำเข้าโคเนื้อจากจังหวัดที่ติดชายแดนประเทศพม่าเข้ามา การขาดแม่โคพื้นฐานในการผลิตโคเนื้อ เนื่องจากมีการไหลออกของโคเนื้อไปยังประเทศเพื่อนบ้านทั้งในประเทศกัมพูชาและลาว จำนวนมากเพื่อส่งต่อไปยังประเทศจีนและเวียดนาม ที่มีความต้องการบริโภคสูง ทำให้เกิดการขาดแคลนโคเนื้อในพื้นที่ การเลี้ยงโคเนื้อต้องลงทุนสูงผลตอบแทนในระยะเวลานาน และขาดแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ตลอดจนการซื้อขายโคและเนื้อโคยังไม่มีความมาตรฐานทั้งในด้านคุณภาพและราคา ยังไม่มีการจัดแบ่งเกรดคุณภาพเนื้อโค ซึ่งบางสาเหตุของปัญหาดังกล่าว สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโคเนื้อ ปี 2555 - 2559 ของกรมปศุสัตว์ (กรมปศุสัตว์, 2555)

ดังนั้นแนวทางการปฏิบัติเพื่อลดปัญหาการผลิตโคเนื้อในพื้นที่และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น มีดังนี้

1. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและจำนวนแม่โคเนื้อ โดยอาจนำเข้าโคแม่พันธุ์และโคพร้อมขุนจากต่างประเทศเพื่อนบ้านในระยะสั้น จำนวนที่พอเพียงต่อการผลิตของเกษตรกรและผู้บริโภค และเพื่อสร้างฐานการผลิตโคเนื้อในพื้นที่และของประเทศในระยะยาว เพิ่มการผลิตโคเนื้อโดยใช้แม่โคนม เพื่อผลิตโคลูกผสมโคเนื้อ-โคนม ส่งเสริมให้เลี้ยงโคเนื้อแบบประณีตในพื้นที่ที่เกษตรกรมีอย่างจำกัด โดยสนับสนุนเมล็ดหรือท่อนพันธุ์หญ้าพันธุ์ดีที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ปลูกเลี้ยงโคได้ตลอดปี เพื่อลดต้นทุนค่าแรงงาน ลดความเสี่ยงกับการได้รับสารพิษจากการทะเล่ในพื้นที่ยุทธศาสตร์การเกษตรกรรมอื่นและพื้นที่สาธารณะ

2. ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อำนาจต่อรองในการกู้ยืมเงินทุนจากสถาบันการเงิน การจัดซื้อวัตถุดิบอาหารชั้น การกำหนดราคาจำหน่ายโค การจัดสรรรายได้ที่เป็นธรรมต่อการผลิตโคเนื้อในทุกระบบ รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีแก่เกษตรกร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทั้งการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูก การขุนโค การตลาด และการแปรรูปเนื้อโค ผ่านสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่

3. ประชาสัมพันธ์และสร้างความนิยมให้กับผู้ผลิตโคเนื้อ เพื่อให้เกิดมั่นใจว่าเป็นอาชีพที่มั่นคงและสามารถสร้างผลตอบแทนคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับประกอบอาชีพ

4. สนับสนุนโอกาส การลงทุนของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ สามารถเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายตั้งแต่ระบบการผลิตไปจนถึงผู้บริโภค เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์เนื้อโคในท้องถิ่น ส่งเสริมความน่าเชื่อถือทางธุรกิจในท้องถิ่นให้กับกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนและสินเชื่อได้ง่ายและสะดวกเร็วเร็วขึ้น และ

5. ปรับปรุงกฎหมายและข้อบังคับให้เหมาะสม ทันสมัย และเอื้อต่อการพัฒนาการผลิตโคเนื้อในพื้นที่ การเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ สนับสนุนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ โดยการกำหนดพื้นที่ (zoning) เลี้ยงโคเนื้อในแต่ละสายพันธุ์ให้เหมาะสมกับพื้นที่ และมีตลาดรองรับ เพื่อลดต้นทุนทางการขนส่ง ควรมีโรงฆ่ามาตรฐานรองรับในพื้นที่ ควรออกกฎหมายห้ามฆ่าหรือส่งโคเพศเมียที่สมบูรณ์พันธุ์หรือโคอุ้มทองเข้าโรงฆ่า ยกเว้นได้รับการยืนยันจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องว่า โคเพศเมียดังนั้นไม่สามารถใช้ขยายพันธุ์ได้

ระดับความอยู่ดีมีสุขและความสุขของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคขุน

การศึกษาระดับความอยู่ดีมีสุขและความสุขของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคขุนครั้งนี้ พบว่า มีความอยู่ดีมีสุขในระดับมาก มี 2 ด้าน คือ 1.) ด้านเศรษฐกิจ และ 2.) ด้านสุขภาพอนามัย ส่วนความอยู่ดีมีสุขในแต่ละด้านที่มีระดับมากที่สุด มี 3 ด้าน คือ 1.) ด้านครอบครัว 2.) ด้านสังคม และ 3.) ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อและการนับถือ ส่วนระดับความสุข จากผลรวมคะแนนจากคำถาม 31 ข้อ (รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลดังตารางผนวกที่ 1) พบว่า ความสุขของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่มีต่อการเลี้ยงโคในปัจจุบัน อยู่ในระดับมีความสุขมาก ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การเลี้ยงโคเนื้อ ส่งผลให้เกษตรกรมีความอยู่ดีมีสุขและมีความสุข เนื่องจากมีรายได้และให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อสำหรับเกษตรกรเพื่อให้เป็นอาชีพหลักใหม่ที่สามารถทดแทนการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเดิม จะทำให้เกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีรายได้ มีผลกำไรและมีความมั่นคงจากการประกอบอาชีพการเลี้ยงปศุสัตว์ โดยเฉพาะการเลี้ยงโคเนื้ออย่างยั่งยืนต่อไป

อย่างไรก็ตามการศึกษาคความอยู่ดีมีสุขและความสุขของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคขุนครั้งนี้ สอดคล้องกับ สุวิษ และคณะ (2558) ที่ศึกษาสภาพการผลิต ต้นทุน ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ และความอยู่ดีมีสุขของเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ และมีทิศทางเดียวกันกับการศึกษาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมศาสตร์ของผู้วิจัยอื่นๆ ดังเช่น รังสรรค์ (2552) ศึกษาเรื่อง การวัดระดับความสุขของประชากรในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชากรมีความสุขในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ ดังนี้ การมีครอบครัวที่อบอุ่น การเข้าถึงธรรมชาติด้วยการอยู่ร่วมกัน การที่ร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง การมีความภาคภูมิใจ การมีอิสรภาพ และการมีหลักประกันในชีวิต ส่วนด้านการมีชุมชนเข้มแข็ง และการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ ธัญธิดา (2553) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสุขมวลรวม และระดับรายได้ของบุคคลของประชากรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขของประชากรมากที่สุด คือ ปัจจัยทางด้านครอบครัว เพราะหากรู้จักประหยัดอดออม และรู้จักใช้ชีวิตดำเนินตามเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลต่อความสุขของตนเองและบุคคลรอบข้าง เนื่องมาจากเงินที่ได้รับมาจากรายได้สามารถนำไปจับจ่ายใช้สอย เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และเพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีพ เช่นเดียวกับ ฐานิกา และคณะ (2555) สำรวจความสุขของคนไทยในปี 2548 ในเขตกรุงเทพฯ และในภูมิภาค พบว่า สิ่งที่ทำให้คนไทยมีความสุข 10 อันดับแรก คือ 1) การมีชีวิตครอบครัวที่ไม่แตกแยก 2) มีเงินพอใช้ไม่เป็นหนี้ 3) การได้อยู่กับคนที่รัก 4) การไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ 5) เหตุการณ์บ้านเมืองสงบสุข 6) เป็นที่ยอมรับของคนรอบข้าง 7) การได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ 8) การมีสภาพแวดล้อมที่ดี 9) การมีชีวิตปลอดภัยในสังคม และ 10) สังคมมีคุณธรรมจริยธรรม ส่วน วริศรา (2555) ศึกษาดัชนีความสุขของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสุขทางด้านความมั่นคงของชีวิต ดังนี้คือ การไม่มีหนี้สินติดตัว การมีที่อยู่อาศัยมั่นคง การมีอาหารการกินอุดมสมบูรณ์และอยู่ดีกินดี การมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพของตน และการมีเงินทอง

ใช้สอย ความสุข ส่วนด้านการที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ การที่ไม่มีโรคประจำตัว การมีสุขภาพจิตที่ดี การมีيارรักษาโรครักษาเวลาเจ็บป่วย การมีสุขภาพกายที่แข็งแรง การได้ออกกำลังกาย การมีเวลาพักผ่อนเพียงพอ และการมีครอบครัวที่อบอุ่น

สรุปผล

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีอายุเฉลี่ย 50.33 ปี ส่วนใหญ่ (54.55%) มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. มีสมาชิกในครอบครัวที่ช่วยงานด้านการเลี้ยงโคขุน 1.75 คน เลี้ยงโคขุนเฉลี่ย 7.45 ตัว มีประสบการณ์เลี้ยงโคขุนเฉลี่ย 16.58 ปี และมีพื้นที่ใช้ปลูกหญ้าเลี้ยงโคขุนเฉลี่ย 10.16 ไร่

สภาพการจัดการเลี้ยงดูและการผลิตโคเนื้อ พบว่า แหล่งพันธุ์โคขุนที่นำมาเลี้ยง ร้อยละ 41.45 ซื้อมาจากตลาดนัดโค-กระบือหรือพ่อค้าคนกลาง โคขุนที่เลี้ยงมากที่สุด คือ ลูกผสมชาร์โรเลส์ – บราห์มัน – พื้นเมือง (44.94%) รูปแบบการเลี้ยงส่วนใหญ่จะเลี้ยงโคขุนคุณภาพปานกลาง (44.94%) และเลี้ยงขุนโคมัน (35.96%) เกษตรกรร้อยละ 89.10% มีการปลูกหญ้าเพื่อใช้เลี้ยงโค ในพื้นที่เฉลี่ย 5.47 ไร่ พันธุ์หญ้าที่ปลูกมากที่สุด คือ หญ้าเนเปียร์ ปากช่อง 1 (57.97%) เกษตรกรร้อยละ 90.91 มีการเก็บถนอมอาหารหยาบไว้เลี้ยงโคขุนและเก็บไว้เลี้ยงในช่วงที่ขาดแคลนมากที่สุด คือ เปลือกสับปะรด (52.48%)

การตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน พบว่า ช่วงอายุการจำหน่ายโคเนื้อที่เกษตรกรจำหน่ายมากที่สุด คือ โคเนื้ออายุ 1 ปี - ไม่เกิน 2 ปี (41.48%) รองลงมา ได้แก่ อายุ 2 ปี - ไม่เกิน 3 ปี (36.93%) ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อส่วนใหญ่จะมีพ่อค้ามารับซื้อที่ฟาร์ม (56.49%) วิธีการจำหน่าย ส่วนใหญ่ (61.82%) จะชั่งเพื่อโดยคิดราคาตามน้ำหนักตัว

รายได้จากการจำหน่ายโคในรอบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2559) พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนเลี้ยงโคเฉลี่ยต่อตัวทั้งสิ้น 38,910.97 บาท จำหน่ายโคเฉลี่ย 7.45 ตัวต่อราย ราคาโคที่จำหน่ายเฉลี่ยตัวละ 43,865.35 บาท มูลค่าโคขุนที่จำหน่ายรวมทั้งสิ้น 326,796.85 บาทต่อราย จำหน่ายมูลโคเฉลี่ยกิโลกรัมละ 1.25 บาท มูลค่าที่จำหน่าย 8,875.45 กก.ต่อราย รายได้จากจำหน่ายโคและมูลโคทั้งสิ้น 337,891.16 บาทต่อราย กำไรสุทธิจากการจำหน่ายโคและมูลโค 48,004.44 บาทต่อราย

ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคขุน พบว่า เกษตรกรแต่ละรายมีปัญหาและอุปสรรคหลายๆ อย่าง เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ พื้นที่เลี้ยงโคมีจำกัด พันธุ์โคเนื้อที่มีราคาแพง ไม่มีการประกันราคาโคเนื้อเมื่อราคาตกต่ำเหมือนผลผลิตจากการเกษตรอื่นๆ พันธุ์และขนาดโคที่ต้องการซื้อจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการขาดแคลนพันธุ์หญ้าที่ให้ผลผลิตสูงและคุณภาพดีเพื่อใช้เลี้ยงโคได้ตลอดปี ราคาอาหารชั้นมีราคาแพง ขาดแคลนแหล่งเงินกู้ยืม การผสมเทียมโคติดยาก ขาดความรู้ในการจัดการฟาร์มที่ดี และอื่นๆ

สำหรับความอยู่ดีมีสุขและความสุขของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคขุน พบว่า มีความอยู่ดีมีสุขในระดับมาก มี 2 ด้าน คือ 1.) ด้านเศรษฐกิจ และ 2.) ด้านสุขภาพอนามัย ส่วนความอยู่ดีมีสุขในแต่ละด้านที่มีระดับมากที่สุด มี 3 ด้าน คือ 1.) ด้านครอบครัว 2.) ด้านสังคม และ 3.) ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อและการนับถือ ส่วนระดับความสุข จากผลรวมคะแนนจากคำถาม 31 ข้อ พบว่า ความสุขของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่มีต่อการเลี้ยงโคในปัจจุบัน อยู่ในระดับมีความสุขมาก

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่าเกษตรกรแต่ละรายมีสภาพปัญหาและอุปสรรคหลายๆ อย่าง เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ พื้นที่เลี้ยงโคมีจำกัดไม่เพียงพอ พันธุ์โคเนื้อที่มีราคาแพง ไม่มีการประกันราคาโคเนื้อเมื่อราคาตกต่ำเหมือนผลผลิตจากการเกษตรอื่นๆ พันธุ์และขนาดโคที่ต้องการซื้อมีจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการ ขาดแคลนพันธุ์หญ้าที่ให้ปริมาณผลผลิตสูงและคุณภาพดีเพื่อใช้เลี้ยงโคได้ตลอดปี ราคาอาหารขุ่นมีราคาแพง ขาดแคลนแหล่งเงินกู้ยืมราคาถูก การผสมเทียมโคติดยาก ขาดความรู้ในการจัดการฟาร์มที่ดี และอื่นๆ จึงมีข้อเสนอแนะแนวทางการลดปัญหาการผลิตโคเนื้อและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ดังนี้

1. ปัญหาพื้นที่เลี้ยงโคมีจำกัดไม่เพียงพอ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ที่ 7 จะใช้วางแผนและส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อแบบประณีตในพื้นที่ที่จำกัด ซึ่งจะสามารถลดการขาดแคลนแรงงานในการเลี้ยงโค และใช้เวลาต่อการเลี้ยงโคขุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. ปัญหาพันธุ์โคเนื้อที่มีราคาแพง พันธุ์และขนาดโคที่ต้องการซื้อมีจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการ การผสมเทียมโคติดยาก ขาดความรู้ในการจัดการฟาร์มที่ดี ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ที่ 7 เสนอปัญหาอุปสรรคต่อกรมปศุสัตว์ เพื่อเพิ่มงบประมาณสนับสนุนการผลิตโคเนื้อคุณภาพดีในหน่วยงานของรัฐในด้านการผลิตโคเนื้อพันธุ์ดี รวมทั้งด้านนำเข้าพ่อแม่โคเนื้อจากต่างประเทศ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีใหม่ด้านการผสมพันธุ์ รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ เพื่อเพิ่มปริมาณโคเนื้อและสนับสนุนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

3. ปัญหาไม่มีการประกันราคาโคเนื้อเมื่อราคาตกต่ำเหมือนผลผลิตจากการเกษตรอื่นๆ และขาดแคลนแหล่งเงินกู้ยืมราคาถูก ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ที่ 7 ควรมีบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร ในรูปกลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน / สหกรณ์ จะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อำนวยความสะดวกต่อราคาโคขุนและส่งเสริมการจัดสรรประโยชน์ที่เป็นธรรมในแต่ละพื้นที่ รัฐควรรหาแหล่งเงินกู้ระยะยาว ดอกเบี้ยต่ำเพื่อสนับสนุนการเลี้ยงโคขุน ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มโคเนื้อในพื้นที่ เพื่อการเลี้ยงโคเนื้ออย่างยั่งยืน เช่น สนับสนุนการทำผลิตภัณฑ์จากโคเนื้อและเนื้อโคที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การจัดประกวดโคเนื้อพันธุ์ดีประจำถิ่น เป็นต้น

4. ปัญหาขาดแคลนพันธุ์หญ้าที่ให้ปริมาณผลผลิตสูงและคุณภาพดีเพื่อใช้เลี้ยงโคได้ตลอดปี ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ที่ 7 ควรมีบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ชุมพร ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์เพชรบุรี ซึ่งใกล้พื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ร่วมกันส่งเสริม การผลิตและวิจัยพืชอาหารสัตว์คุณภาพสูง ให้คำแนะนำการใช้วัตถุดิบที่เป็นผลพลอยได้จากเกษตรและวิธีการเพิ่มโภชนาในวัตถุดิบดังกล่าว นำมาเลี้ยงโคเพื่อลดต้นทุนการผลิต

- กรมปศุสัตว์. 2547. คู่มือการปฏิบัติงานการวิจัยและพัฒนาโคเนื้อ ปี 2547. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กรมปศุสัตว์. 2555. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโคเนื้อ ปี 2555 – 2559. กรมปศุสัตว์, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กรรมนิภา เมฆแดง จิตติมา กันตนา มัลลกุล และ อัจฉรา โพธิ์ดี. 2555. การจัดการการผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูง ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2, นนทบุรี.
- กังวาน ธรรมแสง และ วรพงษ์ สุริยภัทร. 2555. ศักยภาพการผลิตพืชอาหารสัตว์และเมล็ดพันธุ์ในประเทศไทย. วารสารแก่นเกษตร 40 ฉบับพิเศษ 2: 37-42.
- กันยา ตันตวิสุทธิกุล ธนวัฒน์ ศุภกิจจานนท์ และ สัญญา ศิริรักษ์. 2550. ระบบการผลิตและวิธีการตลาดโคพื้นเมืองของเกษตรกร ในพื้นที่เหนือเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก. แหล่งสืบค้น: <http://elibrary.trf.or.th.>, วันที่สืบค้น 20 มีนาคม 2559.
- ญาณิน โอกาสพัฒน์กิจ และ จุฑารัตน์ เศรษฐกุล. 2548. สถานภาพการผลิตและการตลาดเนื้อโคของประเทศไทย. แหล่งสืบค้น: <http://elibrary.trf.or.th.>, 2 มีนาคม 2559.
- ฐานิกา บุชมงคล นุชรินทร์ ศรีตัน อริยา ไชยดำรง ดวงดารา อรปัญญา และ วรณศิริ ฮามพิทักษ์. 2555. ความสุขของอาจารย์. แหล่งสืบค้น: <http://thailandresearchjournal.blogspot.com/>, วันที่สืบค้น: 2 มิถุนายน 2559.
- ณัฐภูมิ มณีรัตน์. 2548. ความต้องการส่งเสริมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ธเนศ โพธิ์ทอง วิโรจน์ ประยูรวิวัฒน์ และ นงนุช งอยผาลา. 2556. ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอแปลงยาว อำเภอพนมสารคาม อำเภอสนามชัยเขต และอำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา. รายงานผลงานวิชาการสำนักงานปศุสัตว์เขต 2, กรมปศุสัตว์, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ธัญธิตา มีเงินทอง. 2553. การวัดความสัมพันธ์ระหว่างความสุขมวลรวมและระดับรายได้ของบุคคลของประชากรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัยกระบวนการวิจัย 751409 (Research Exercise in Economics). คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ธานี ภาคอุทัย บุญยัง สรวงท่าไม้ และ เพลินพรรณ เขตต์กัน. 2555. การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจโคขุนจังหวัดตาก. สำนักส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. แหล่งสืบค้น: <http://elibrary.trf.or.th.>, 12 มีนาคม 2559.
- ธำรงค์ เมฆโหรา และ ธีรยุทธ จันทิมา. 2550. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ จังหวัดตาก. ชุดโครงการขยายโอกาสธุรกิจเนื้อโคไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.
- นฤมล อินตรา ประสิทธิ์ ยิ้มเกตุ วัชระ ศิริกุล และ สุวิษ บุญโปรง. 2555. ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคของเกษตรกรในอำเภอแก่งคอยและวังม่วง จังหวัดสระบุรี. BAHGI e – journal 2012, Vol.1, แหล่งสืบค้น: http://www.dld.go.th/breeding/Journal/e_journal/, วันที่สืบค้น 10 มกราคม 2559.
- นันทนา ช่วยชูวงศ์ สมหมาย คล้ายบ้านใหม่ สมศักดิ์ เลียนนิมิตร และ ราชศักดิ์ ช่วยชูวงศ์. 2549. ศักยภาพการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองภาคใต้และโอกาสทางการตลาด: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี. แหล่งสืบค้น: <http://elibrary.trf.or.th.>, วันที่สืบค้น 20 มีนาคม 2559.

- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. 2555. ความอยู่ดีมีสุข. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น. 23: 1-31.
- พัชนี ขนิษฐวงศ์ และ มานะ อ่อนคล้าย. 2548. ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร: กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. วารสารสำนักสัตวศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 2. ฉะเชิงเทรา.
- มนิสา นวลเต็ม. 2556. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าสินค้าเกษตร สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. แหล่งสืบค้น: <http://tpso.moc.go.th/img/news/1168-img.pdf>. วันที่สืบค้น 12 มีนาคม 2559.
- รังสรรค์ ภิรมย์. 2552. การวัดระดับความสุขของประชากรในอำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย กระบวนวิชา 751409 (Research Exercise in Economics). คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วิศรา อิศวสิริโรจน์. 2555. การวัดดัชนีความสุขของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รายงานการวิจัยกระบวนวิชา 751409 (Research Exercise in Economics). คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์. 2556. สถิติจำนวนโคเนื้อและเกษตรกรผู้เลี้ยงปี 2556. แหล่งที่มา: <http://www.dld.go.th/ict/th/index.php?option=com>. วันที่สืบค้น 1 มกราคม 2559. journal 2015, Vol. 3 (Online 4 December 2015): 78-108.
- ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์. 2557. สถิติจำนวนโคเนื้อและเกษตรกรผู้เลี้ยงปี 2557. แหล่งที่มา: <http://www.dld.go.th/ict/th/index.php?option=com>. วันที่สืบค้น 15 มกราคม 2559.
- สมปอง สรวมศิริ เพทาย พงษ์เพ็ญจันทร์ ญัฐพล จงกลสิกิจ นุชา สิมะสาธิตกุล ไพโรจน์ ศีลมันน์ วรวรรณ สิงห์อยู่ นครินทร์ พริบไหว และ อุดร วงศ์นาค. 2549. ระบบการผลิตและโอกาสทางการตลาดของการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตจังหวัดภาคเหนือ (เชียงใหม่และแพร่). แหล่งสืบค้น: <http://www.elibrary.trf.or.th>, วันที่สืบค้น 2 มีนาคม 2559.
- สมปอง สรวมศิริ. 2549. ระบบการผลิตและโอกาสทางการตลาดของการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตจังหวัดสมุทรสาคร ดอนใหญ่ สุนทรพิรุ ดอนใหญ่ และ วรวิทย์ ธนสุนทรสุทธิ. 2550. การผลิตเนื้อโคพื้นเมือง: กรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร. แหล่งสืบค้น: <http://elibrary.trf.or.th>, วันที่สืบค้น 2 มีนาคม 2559.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2549. ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อ. ส่วนวิจัยเศรษฐกิจปศุสัตว์และประมง, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แหล่งสืบค้น: http://www.oae.go.th/more_news.php?dd=254, วันที่สืบค้น: 12 สิงหาคม 2559.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2546. ระเบียบการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 12, บริษัทเฟื่องฟ้าปรีนติ้ง กรุงเทพฯ.
- สุเทพ เหลาทอง และ บุญชู ชมพูสอ. 2550. การศึกษาความต้องการรับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการปศุสัตว์เขต 4, ปีที่ 11 ฉบับที่ 23. ขอนแก่น.
- สุวิษ บุญโปร่ง ฉลองชัย ชุ่มชื่น และ พิชิต ชุ่มเจริญ. 2558. สภาพการผลิต ต้นทุน ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ และความอยู่ดีมีสุขของเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์. BAHGI e-สู่เจตน์ ชื่นชม เสาวลักษณ์ ผ่องลำเจียก เขาวลิต นาคทอง วรณีย์ ชิวปรีชา และ ศศิธร นาคทอง. 2549. ระบบการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตภาคตะวันตก (จังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม และราชบุรี). แหล่งสืบค้น: <http://elibrary.trf.or.th>, วันที่สืบค้น 2 มีนาคม 2559.
- Feldman, F. 2004. Pleasure and the Good Life. New York, Oxford.

- Gough, I. and J.A. McGregor. 2007. Wellbeing in Developing Countries: From Theory to Research. Cambridge University Press, Cambridge.
- Hayborn, D. 2011. Happiness. Stanford Encyclopedia of Philosophy. แหล่งสืบค้น: <http://www.plato.stanford.edu./entntries/happiness/>, วันที่สืบค้น: 10 พ.ค. 2559.
- Kahneman, D., E. Diener and N. Schwarz. 1999. Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology. Russell Sage Foundation Press, New York.
- Layard, R. 2005. Happiness: Lessons from a New Science. London, Penguin.
- Sen, A. 1981. Poverty for Famine: An Essay on Entitlement and Deprivation. Oxford University Press, Oxford.
- Sweeney, T.J., and J.M. Witmer. 1991. Beyond social interest: Striving toward optimum health and wellness. *Individual Psychology* 47: 527-540.
- Vitrano, C. 2010. The subjectivity of happiness. *Journal of Value Inquiry* 44 (1): 47-54.
- Weiten, W., M.A. Lloyd, D.S. Dunn and E.Y. Hammer. 2009. *Psychology Applied to Modern Life: Adjustment in the 21st Century*, the 9th ed., Wadsworth Cengage, Belmont, CA.
- Yamane, T. 1973. *Statistic: An Introduction Analysis*, the 3rd ed. Harper and Row Publication. New York.

ภาคผนวก

ตารางผนวกที่ 1 แบบสอบถามเพื่อใช้สัมภาษณ์ของเกษตรกรต่อระดับความสุขต่อการเลี้ยงโคในปัจจุบัน

ข้อความคำถาม	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
1. ฉันพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนี้				
2. ฉันรู้จักคนในชุมชนเป็นอย่างดี				
3. ฉันมีความรู้สึกดี ๆ อย่างกับการได้รับรางวัล				
4. เมื่ออยู่กับคนส่วนใหญ่ ฉันรู้สึกสุขใจ				
5. เมื่อตื่นขึ้นมาฉันรู้สึกว่าได้หลับพักผ่อนอย่างเต็มที่				
6. ฉันมองอนาคตของชีวิตในด้านดี				
7. ฉันพบว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตเป็นเรื่องสนุกสนาน				
8. ฉันมักจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ				
9. ฉันพอใจในชีวิตของฉัน				
10. ฉันคิดว่าโลกนี้น่าอยู่				
11. ฉันหัวเราะบ่อย				
12. ฉันพอใจกับทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตของฉัน				
13. ฉันคิดว่าฉันเป็นคนที่น่าสนใจ				
14. ฉันได้ทำงานสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้				
15. ฉันคิดว่าในปัจจุบันฉันอยู่ดีมีสุข				
16. ฉันพบความงามในสิ่งต่าง ๆ				
17. ฉันให้กำลังใจผู้อื่นที่มีปัญหา				
18. ฉันสามารถทำสิ่งต่างๆ ที่ฉันต้องการ				
19. ฉันสามารถควบคุมชีวิตของฉันได้				
20. ฉันรู้สึกว่าคุณสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้				
21. ฉันมีความกระตือรือร้นอย่างมาก				
22. ฉันมักสนุกสนานร่าเริง				
23. ฉันตัดสินใจได้โดยง่าย				
24. ฉันมีจุดมุ่งหมายในชีวิต				
25. ฉันรู้สึกว่าคุณมีพลังในการทำสิ่งต่างๆ				
26. ฉันมักช่วยให้เหตุการณ์ต่างๆ ดีขึ้น				
27. ฉันสนุกเมื่ออยู่กับคนอื่น				
28. ฉันมีสุขภาพดี				
29. ฉันมีความทรงจำดีๆ ในอดีต				
30. ฉันมีความสุขในปัจจุบันกับคนในครอบครัว				
31. ฉันมีความสุขกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยในปัจจุบัน				

คำชี้แจง:ให้อ่านข้อความของแบบสอบถามความสุขทีละข้อตามลำดับและแสดงระดับความรู้สึก/ความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เกี่ยวกับความสุขในแต่ละข้อความ ดังนี้ ข้อคำถามที่จะถามให้ท่านแสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยเพียงใดต่อไปนี ให้ท่านอ่านคำถามแต่ละข้อ โดยไม่ต้องใช้เวลาคิดนาน เนื่องจากคำตอบไม่มีผิดหรือถูก และไม่มีการลงถาม ดังนั้น คำตอบแรกที่เกิดขึ้นในความคิดจึงเป็นคำตอบที่อยู่ในใจของท่าน โปรดให้คำตอบตามที่เกิดขึ้นกับท่านโดยทั่วไป หรือเกิดขึ้น

ประยุกต์และดัดแปลงจาก: บัฟนัธ (2555); Kahneman *et al.* (1999); Weiten *et al.* (2009); Vitrano (2010); Hayborn (2011)